

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมการอ่านภาษาไทย สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีสมรรถผลการอ่านภาษาไทยต่ำนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมเอกสารและงาน
วิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดค่นำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

ก. การอ่าน

ความหมายของการอ่าน

องค์ประกอบของการอ่าน

จุดมุ่งหมายในการอ่าน

วิธีการสอนอ่าน

สาเหตุที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาทางการอ่าน

ความสามารถในการอ่านกับอาการของสาร

ข. โปรแกรมการสอนอ่าน

ความหมายและส่วนประกอบโปรแกรมการสอน

การพัฒนาโปรแกรมการสอนอ่าน

ค. การสอนซ่อมเสริม

ความหมายของการสอนซ่อมเสริม

ประเภทของการสอนซ่อมเสริม

หลักการสอนซ่อมเสริม

การวินิจฉัยเพื่อจัดสอนซ่อมเสริม

ระยะเวลาและสถานที่ในการจัดสอนซ่อมเสริม

- ง. การสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน
ลักษณะของนักเรียนที่ควรสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน
หลักการสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน
ขั้นตอนการสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน
- จ. แนวคิดและทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรมการสอนซ่อมเสริม
การอ่านภาษาไทย
ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล
ทฤษฎีแรงจูงใจ
แนวคิดของเฟอ์ร์เนาต์ อเดลแมนและเกเลอร์
- ฉ. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมการอ่าน
งานวิจัยในประเทศ
งานวิจัยในต่างประเทศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก. การอ่าน

ความหมายของการอ่าน

ความหมายของการอ่านมีมากมาย ตั้งแต่การให้ความหมายสั้นๆ ง่ายๆ ไปจนถึง กระบวนการทางสมองขั้นสูง ซึ่งความหมายเหล่านั้นก็แตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับความสนใจของบุคคลในแต่ละสาขาวิชา ในส่วนของนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2531) ได้กล่าวถึงการอ่านไว้ว่า คำว่า "อ่าน" หมายถึง ว่าตามตัวหนังสือ ออกเสียงตามตัวหนังสือ ค้นหาใจความจากตัวหนังสือ สืบเกดหรือพิจารณาทำให้เข้าใจ

บันดือ พุททชะวัน (2522) ได้ให้ความหมายการอ่านว่า การอ่านหมายถึง การแปลตัวอักษร (สัญลักษณ์) ออกมาเป็นคำพูด (เสียง) และมีความหมายที่ใช้สื่อความคิดระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน (ผู้ฟัง) ซึ่งบางครั้งไม่จำเป็นต้องออกเสียงก็เข้าใจความหมายกันได้

สนิท สัตโธภาส (2532) ได้ให้ความหมายของการอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นความคิด แล้วนำความคิดนั้นมาใช้เป็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดกับ โทซึอู สารีบุตร (2521 อ้างถึงในฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน, 2525) ที่กล่าวว่า การอ่านหมายถึง "การแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำและความคิด แล้วนำความคิดไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูด และคำพูดก็เป็นเพียงเสียงเสียงที่ใช้แทนของจริงอีกทอดหนึ่ง"

มีทชนี่ คลุฮาทร (อ้างถึงใน วัชนันท์ สิ้นสภานพวงศ์, 2535) ให้ความหมายว่า การอ่านว่า การอ่าน คือการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นความคิด แล้วนำความคิดเห็นไปใช้ประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเครื่องหมายที่ใช้แทนความคิดของผู้เขียน ดังนั้นการอ่านที่แท้จริงจึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำและข้อความที่อ่านนั้น นักการศึกษาชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันนี้ คือ ไวท์แมน (Weilman, 1972 อ้างถึงในวราณี โสมประสุต, 2537) ได้กล่าวไว้ว่า "การอ่านเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและขึ้นอยู่กับภาวะแวดล้อมต่างๆ ของผู้เรียนด้วย เพราะการอ่านมิใช่แต่ต้องการเพียงการออกเสียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการรู้ความหมายและการเข้าใจความ หรือถ้อยคำจากสัญลักษณ์เหล่านั้นด้วย"

จากความหมายการอ่านตามที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การอ่าน คือ การแปลสัญลักษณ์ (ตัวอักษร) ออกมาให้เป็นความหมายที่ตรงกัน สามารถสื่อสารกันเข้าใจระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน

องค์ประกอบของการอ่าน

เคนนีย์ (Kennedy, 1981 อ้างถึงใน ขวัญเรือน โทษวิเชียร, 2537) จำนวน องค์ประกอบของการอ่านเป็น 5 ด้าน คือ

1. รากฐาน
2. ความรู้พื้นฐาน
3. การรู้คำศัพท์
4. ความเข้าใจ
5. การใช้ให้เกิดประโยชน์

องค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน รวมกันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการอ่าน การพัฒนา กระบวนการอ่าน สามารถเปรียบเทียบได้เหมือนการเจริญเติบโตของต้นไม้ต้นหนึ่ง กล่าวคือ

1. การอ่านมีรากฐานซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความสามารถทางปัญญา ความสามารถทางภาษาและบุคลิกภาพ ถ้าองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งอ่อนแอหรือขาดหายไป กระบวนการอ่านก็จะถูกตัดทอนความสมบูรณ์ไป เปรียบเหมือนต้นไม้ต้องได้รับแสงแดดเพื่อทำให้อาตต่าง ๆ ในดินเกิดประโยชน์ขึ้นมา นักเรียนก็ย่อมต้องการการแนะนำจากครูในการใช้ความสามารถพื้นฐานที่มีอยู่ในการอ่าน
2. ความรู้พื้นฐานของนักเรียน สามารถเปรียบได้กับลำต้น ลำต้นเป็นส่วนพองของกิ่ง ก้าน ใบและผล ประสบการณ์ต่างๆเป็นส่วนทำให้พื้นฐานของเด็กได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นในทุกๆ ขั้นตอนของการอ่าน ถ้าลำต้นอ่อนแอ จำนวนใบและผลก็ลดลง เช่นเดียวกันถ้าประสบการณ์พื้นฐานของเด็กมีไม่เพียงพอ ก็จะทำให้เด็กไม่สามารถที่จะอ่านในระดับที่เหมาะสมกับความสามารถทางปัญญาของเด็กได้
3. - 4. การรู้คำศัพท์ และความเข้าใจ ทั้งสองส่วนนี้สามารถเปรียบเทียบกับกิ่ง ก้านของต้นไม้ ซึ่งแต่ละส่วนมีค่าเท่ากัน คือ ถ้าขาดทักษะของการรู้คำศัพท์แล้ว การจะเข้าใจในสิ่งที่อ่านได้โดยอิสระก็จะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ถ้าขาดความสามารถในการเข้าใจแล้วการรู้คำศัพท์ก็กลายเป็นสิ่งที่มีค่าน้อยมาก ดังนั้น การรู้คำศัพท์และความเข้าใจควรจะได้รับพัฒนาไปคู่กัน

5. การใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาตัวไปใช้ในการอ่าน เปรียบได้กับใบไม้ของต้นไม้ ใบไม้เป็นส่วนพวงผล บำรุงดินและทำให้ต้นไม้คูด่างงาม การฝึกอ่านก็เป็น การส่งเสริมให้เด็กเรียนพัฒนาขึ้นและเป็นการทำให้ได้ประโยชน์จากแนวคิดสำคัญที่ได้จากเรื่องทีอ่าน เมื่อนักเรียนนำข้อเท็จจริง แนวความคิด ความเข้าใจที่ได้จากการอ่านมาใช้ สิ่งเหล่านี้ก็จะ เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพื้นฐานของเด็กสำหรับการอ่าน และก่อให้เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ในอนาคต

โกลฟเวอร์ รอนนิง และ เบรินนิง (Glover, Ronning & Bruning, 1990) ได้ เสนอว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการอ่านที่สำคัญมี 4 ประการ คือ

1. ความรู้เดิม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เด็กเข้าใจในการอ่านมากขึ้น
2. ความรู้ทางภาษา เช่น ระบบเสียง ระบบคำ โครงสร้างประโยค และ โครงสร้างการสนทนาหรือบทอาขยาน
3. ความสามารถในการจำระยะสั้น-ระยะยาว เด็กเด็กมีความสามารถในการจำ ระยะสั้นที่ค่อนข้างจำกัด กระบวนการความจำระยะสั้น-ยาวเป็นพื้นฐานต่อการอ่าน การจะเข้าใจ ความหมายจะต้องขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ของความจำใน 2 ชนิดนี้ คือ เมื่อข้อมูลใหม่เข้ามาจะต้องมี การเก็บจำไว้ในใจ คือ ในความจำระยะสั้น ในขณะที่ดึงข้อมูลเก่าจากความจำระยะยาวออกมา และเกิดปฏิสัมพันธ์กันซึ่งเด็กแต่ละคนจะมีความสามารถในการจำได้แตกต่างกันไป
4. ความตั้งใจ ในการอ่านจะต้องอาศัยความตั้งใจของเด็กที่จะแข่งแรงความสนใจ ไปที่สิ่งที่อ่าน ซึ่งครูสามารถช่วยเหลือได้โดยให้มีระบบจัดการทางพฤติกรรมเพื่อพัฒนาทักษะความ ใฝ่ใจในการอ่าน

สรุปแล้วองค์ประกอบที่สำคัญของการอ่าน ประกอบด้วย องค์ประกอบทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ตลอดจนองค์ประกอบทางด้านประสบการณ์พื้นฐาน อารมณ์ แรงจูงใจ ของผู้อ่าน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และนำสิ่งที่อ่านไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อไป

จุดมุ่งหมายในการอ่าน

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้ระบุจุดมุ่งหมายในการสอนอ่านให้นักเรียนในระดับชั้นต่างๆ เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนมีความสามารถดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เพื่อให้มีทักษะในการอ่านในใจและอ่านออกเสียงอ่านได้ถูกต้องชัดเจน มีความเข้าใจในการอ่าน สามารถจับใจความสำคัญและตอบคำถามได้ รู้หลักเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับการอ่านและนำไปใช้ได้ มีนิสัยที่ดีในการอ่าน และรักการอ่าน
2. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอ่าน และสามารถนำไปใช้อ่านคำใหม่ๆ ได้ มีทักษะในการอ่านในใจและอ่านออกเสียงได้ถูกต้อง คล่องแคล่วรวดเร็ว สามารถจับใจความสำคัญ คิดเชิงวิจารณ์และวิเคราะห์ใจความสำคัญ ปฏิบัติตนจนเป็นนิสัยที่ดีในการอ่าน การใช้พจนานุกรม การเลือก การใช้ การเก็บรักษาหนังสือและการใช้ห้องสมุดในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและความเพลิดเพลินในยามว่าง
3. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการอ่าน มีทักษะในการอ่านในใจ และอ่านออกเสียงได้ถูกต้องคล่องแคล่วรวดเร็ว สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกจากเรื่องราวที่อ่านได้ สามารถจับใจความสำคัญ คิดเชิงวิจารณ์และวิเคราะห์ใจความสำคัญ ปฏิบัติตนจนเป็นนิสัยที่ดีในการอ่านหนังสือ การใช้พจนานุกรม การเลือก การใช้การเก็บรักษาหนังสือและการใช้ห้องสมุดในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และหาความเพลิดเพลินในยามว่าง และรักการอ่านหนังสือ การใช้นมหนังสือและการใช้ห้องสมุด

คุชชี ดีห์ละเมียร์ (2521) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของการอ่าน อาจแบ่งได้เป็นลำดับขั้นคือ

- ขั้นที่ 1 อ่านเพื่อความรู้และเพลิดเพลิน
- ขั้นที่ 2 อ่านเพื่อการศึกษาและทำความเข้าใจ ซึ่งมีผลเนื่องถึงขั้นที่สาม
- ขั้นที่ 3 อ่านเพื่อท่องจำเพื่อการทดสอบ
- ขั้นที่ 4 อ่านเพื่อให้เข้าถึงรสของหนังสือ ซึ่งประกอบด้วย ภาพ เสียงจินตนาการ อารมณ์ ทัศนคติ จุดมุ่งหมาย และศิลปะการประพันธ์
- ขั้นที่ 5 อ่านเพื่อแสดงความคิดเห็นที่มีต่อหนังสือ ต่อเรื่องราวนั้น ๆ

กิติธาวดี บุญเชื้อ (2520) กล่าวว่า ครูประถมศึกษาควรจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์สำคัญของ การอ่าน 4 ประการ คือ

1. อ่านให้ออก เป็นการอ่านพื้นฐาน คือ สังเกตหลักในการสะกดและวิธีการออกเสียง
2. อ่านให้เกิดประโยชน์ เมื่ออ่านออกแล้วก็ควรทำให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและคนอื่น
3. อ่านเพื่อผ่อนคลาย ครูควรสนับสนุนให้เด็กอ่าน เพื่อความบันเทิงใจด้วย เช่น อ่านหนังสือนิทาน นวนิยายสำหรับเด็ก ฯลฯ ถ้าอ่านแล้วได้จำมาแลกเปลี่ยนทัศนะกัน อภิปรายร่วมกันในห้องจะทำให้โลกทรรศน์ของเด็กกว้างและไกลขึ้น
4. อ่านเพื่อซ่อมเสริม เมื่อครูทราบจุดบกพร่องในการอ่านของเด็กแต่ละคน ก็อาจจะช่วยได้ด้วยวิธีการหาหนังสือและแบบฝึกต่างๆ มาช่วยซ่อมจุดอ่อนนั้นให้เข้มแข็งขึ้น ในขณะที่เด็กอื่นผู้ที่มีพัฒนาการสูงแล้วก็อาจจะสนับสนุนด้วยการแนะนำหนังสือในแนวต่างๆ ที่เขาน่าจะให้ความสนใจบ้าง หรือในแนวที่เขาสนใจอยู่เพิ่มเติมให้ลึกซึ้งขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มพูนสมรรถภาพทางการอ่านของเขาให้สูงขึ้น

จากจุดมุ่งหมายของการสอนอ่านดังกล่าว จะเห็นว่าในขั้นแรกจะเน้นที่การอ่านให้ออกถูกต้องชัดเจน เพื่อนำความสามารถนี้เป็นพื้นฐานในการอ่านที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นต่อไป ในเรื่องนี้ วิสา วิสัษฐ (2525) ได้ให้ความเห็นว่า "ในชีวิตประจำวันมีสิ่งทีมนักเรียนต้องอ่านเป็นจำนวนมาก หากว่านักเรียนสามารถอ่านได้อย่างรวดเร็วก็จะช่วยให้นักเรียนได้อ่านมาก ทำให้มีความรู้มาก สามารถทำงานที่ครูมอบหมายได้ทุกวิชาได้เสร็จเร็วหรือไปโดยเร็ว"

วิธีการสอนอ่าน

วิธีสอนอ่านแบบต่างๆ ที่เป็นที่นิยมใช้ในปัจจุบัน มีดังนี้ (ประคอง สุภสาร, 2534 และวารณี โสมประสุต, 2537 และ ศวินธร วิกษะสิวินันท์, 2537)

1. วิธีสอนอ่านจากรูปร่างของคำ การอ่านคำ ถ้าเด็กเห็นรูปร่างของคำโดยส่วนรวมก็จะจำได้ จะนำไปเปรียบเทียบกับคำที่เคยอ่านออกแล้ว คำใดที่มีรูปร่างคล้ายคลึงกันก็จะสามารถเดาได้ว่าอ่านว่าอะไร เช่น เด็กอ่านคำว่า "หนู" ได้แล้ว ถ้าเป็นคำที่คล้ายคลึงกัน เช่น "หมู" เด็กก็จะอ่านออก การสอนอ่านแบบนี้ครูจึงจำเป็นต้องมีกรอบล้อมรอบคำให้เด็กมองเห็นรูปร่างได้อย่างชัดเจน และหาคำที่มีรูปร่างคล้ายคลึงกันมาฝึกให้เด็กอ่าน เน้นการฝึกให้เด็กรู้จักสังเกตรูปร่างของคำว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้าง ซึ่งจะนำไปสู่การสอนอ่านแบบอื่นต่อไป

2. วิธีสอนอ่านแบบแจกลูก วิธีสอนนี้เริ่มใช้กันมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ เป็น การสอนให้นักเรียนรู้จักรูปและเสียงของอักษรทุกตัว เพื่อให้รู้จักการประสมคำ ซึ่งมีทั้งการแจกพยัญชนะและสระ เช่น กะ กา กิ กิ ฯลฯ และ กว ภา คว งว จว ฯลฯ รวมทั้งการผันวรรณยุกต์ที่บอกความอักษรสูง-กลาง-ต่ำ วิธีสอนอ่านแบบแจกลูกนี้เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้นักเรียนอ่านออกเสียงได้เร็ว แต่บางครั้งทำให้นักเรียนไม่สนใจการอ่านเพราะไม่ค่อยเข้าใจความหมายของคำ และทำให้ขาดทักษะการอ่านเร็ว การสอนอ่านแบบแจกลูกจึงมุ่งให้นักเรียนออกเสียงได้เป็นส่วนใหญ่มากกว่าที่จะมุ่งอ่านเพื่อเอาความหมาย การสอนโดยวิธีแจกลูกจะได้ผลดีมากที่สุดก็ต่อเมื่อเด็กโตพอที่จะรู้เหตุผลได้ดีแล้ว เช่น ในคอนปลาของจีน ป.1 เป็นต้น อย่างไรก็ตามการสอนอ่านแบบแจกลูกตลอดไปย่อมไม่ได้ผลดี เพราะจะทำให้เด็กมีสมาธิต่อเสียงและการประสมอักษรจนลืมนึกถึงความหมายของคำ

3. วิธีสอนอ่านแบบสะกดคำ การอ่านและการสะกดคำมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของการใช้ทักษะทางภาษามากพอสมควร นักวิจัยทางภาษาของประเทศสหรัฐอเมริกาบางท่านได้รายงานถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการสะกดคำ และความสามารถในการอ่านว่า มีอยู่ค่อนข้างสูงมากในระดับประถมศึกษา เป็นต้นว่า เด็กที่สะกดคำเก่งมักจะเป็นเด็กที่อ่านเก่ง และเด็กที่อ่านไม่เก่งก็มักจะเป็นเด็กที่สะกดคำไม่เก่งด้วยเสมอ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเด็กที่สะกดคำไม่เก่งจะต้องอ่านไม่เก่งไปเสียทั้งหมด การเรียนรู้อ่านกับการเรียนรู้อ่านการสะกดคำจึงมีความสัมพันธ์กันมาก จากการศึกษาของนักวิจัยเหล่านี้ยังได้พบอีกว่า เด็กๆจะสะกดคำต่างๆที่เขาสามารถอ่านออกได้ถูกต้องและแม่นยำกว่าคำที่เขาอ่านไม่ออก (Boyd, 1970 อ้างถึงในวรรณคดีสมประสุต, 2537) อันที่จริงวิธีสอนอ่านแบบสะกดคำในภาษาไทยนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของวิธีสอนอ่านแบบแจกลูกหรือประสมคำนั่นเอง แต่ที่แยกออกมาเพื่อให้มองเห็นชัดเจน ตัวอย่างการสะกดคำ เช่น ก-า-น อ่านว่า"กาน" วิธีสอนอ่านแบบสะกดคำจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กด้วย

4. วิธีสอนอ่านแบบเป็นคำหรือเป็นประโยค จะช่วยให้นักเรียนสนใจอ่านหนังสือ เรียนรู้ และเข้าใจความหมายของคำหรือประโยค และเรื่องราวที่อ่านได้ดี ทำให้นักเรียนอ่านได้เร็วเพราะสามารถกวาดสายตาไปได้ครั้งละ 2-3 คำ นอกจากนี้ยังช่วยให้นำความเข้าใจจากการอ่านไปใช้ด้วย การสอนอ่านแบบเป็นคำหรือเป็นประโยคให้กับเด็กเริ่มเรียนหรือชั้นป. 1 แล้วใช้วิธีสอนอ่านแบบแจกลูก ในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมกันทั้งสองอย่างจะได้ประโยชน์มากที่สุด และจะช่วยให้การอ่านของเด็กชั้นประถมศึกษาตอนต้นๆ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามการใช้วิธีสอนอ่านแบบเป็นคำหรือ เป็นประโยคแต่เพียงอย่างเดียวก็อาจทำให้นักเรียนอ่านออกเสียงได้ไม่ดีเท่าที่ควร

5. วิธีสอนอ่านแบบใช้แผนภูมิประสมการ แผนภูมิประสมการมีหลายชนิดซึ่งครูและนักเรียนสามารถช่วยกันสร้างขึ้นมาได้ แผนภูมิที่ดีจะเป็นอุปกรณ์หรือสื่อการสอนที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการสอนอ่าน การสอนอ่านโดยวิธีนี้จะทำให้นักเรียนอ่านคำหรือประโยคได้เร็วและมีความหมายมากขึ้น และนักเรียนสามารถนำความคิดที่ได้จากแผนภูมิไปใช้ได้เป็นประโยชน์ได้ดี นอกจากนี้ครูยังสามารถใช้แผนภูมิสอนอ่านควบคู่ไปกับวิธีสอนอ่านแบบอื่นๆ ได้ทุกแบบและใช้ได้ดีกับทุกกลุ่มประสมการอีกด้วย

6. วิธีที่คิดขึ้นเป็นพิเศษสำหรับสอนอ่านให้แก่เด็กที่มีความยากลำบากในการเรียนอ่านด้วยวิธีต่างๆ ไป เช่น วิธีของเฟอร์นาลด์ (Fernald Approach) วิธีการสอนของเฟอร์นาลด์ (Fernald, 1943 อ้างถึงใน ประคอง สุกฤษ, 2534) เป็นวิธีช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านและการเขียน ด้วยการเน้นการใช้ประสาทสัมผัส โดยเฉพาะการใช้เวลาตามตัวอักษรที่เรียกว่า Kinesthetic Method เป็นการสอนอ่านที่ยังไม่ต้องใช้หนังสือ ในขั้นแรกครูจะชักชวนพูดคุยกับเด็ก ถึงคำที่เขาอยากจะเรียนสัก 2-3 คำ แล้วพยายามกระตุ้นให้เด็กใช้คำเหล่านั้นแต่งเป็นเรื่องราวสั้นๆ ด้วยปากเปล่า ครูเขียนเรื่องที่เด็กเล่าลงบนกระดาน ให้เด็กเขียนตามแล้วให้เด็กหัดอ่านเรื่องที่ตนเองเล่า จะทำให้เด็กสามารถอ่านคำศัพท์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

วิธีการสอนนี้ มีลำดับขั้นตอนการสอนดังนี้ คือ

ขั้นแรก (Tracing) การใช้เวลานอกตามตัวอักษร ให้เด็กเลือกคำที่อยากเรียนและครูเขียนลงบนแผ่นกระดาษขนาด 4x10 นิ้ว หรือขนาดโตพอที่เด็กจะเขียนตามได้อย่างสบาย จากนั้นครูให้เด็กใช้นิ้วลากตามตัวอักษร โดยออกเสียงอักษรแต่ละตัวขณะเขียนไปด้วย ให้ทำซ้ำจนเด็กสามารถจำได้แล้ว จึงให้เด็กเขียนคำนั้นจากความจำลงบนกระดาษ หลังจากที่เด็กเรียนรู้อ่านได้แล้ว ครูก็คอยกระตุ้นให้เขียนเรื่องที่เด็กเล่า โดยครูคอยให้ความช่วยเหลือและนำครูรวบรวมคำใหม่เหล่านั้นใส่บัตรไว้ เรื่องลำดับตามตัวอักษร

ขั้นที่สอง (Writing without Tracing) การเขียนคำโดยไม่ต้องใช้นิ้วลากไปตามตัวอักษร ในขั้นนี้หลังจากเด็กอ่านคำได้แล้ว เด็กไม่จำเป็นต้องใช้นิ้วลากไปตามตัวอักษรอีกแล้ว เพียงแต่มองดูคำนั้นแล้วพูดซ้ำกับตัวเอง หลับตานึกถึงคำนั้นจากความจำ ต่อจากนั้นจึงเขียนจากความจำ ถ้าหากเด็กเขียนผิดก็ให้ดูคำจากตัวอย่างแล้วเปรียบเทียบว่าผิดตรงไหน แล้วเขียนไปคำใหม่อย่างรอบคอบจนจำได้ แล้วเขียนจากความจำให้ถูกต้องอีกครั้ง

ขั้นที่สาม (Recognition in Print) ขั้นนี้เริ่มเมื่อเด็กสามารถจำคำได้แล้ว โดยไม่ต้องเขียนลงในบัตรคำอีกต่อไป เพียงแต่มองดูคำแล้วออกเสียงสะกดคำ 1-2 ครั้ง แล้วเขียนจากความจำ ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มอ่านคำใหม่โดยดูจากหนังสือ หรือ ข้อความที่ครูให้อ่านได้แล้ว

ขั้นที่สี่ (Word Analysis) ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มเรียนคำใหม่โดยเอาความรู้จากลักษณะคำเก่าที่เคยเรียนมาแล้วมาใช้เทียบกับคำใหม่ ครูไม่จำเป็นต้องสอนคำใหม่ทุกคำ เด็กจะใช้วิธีการเทียบเสียงหรือแจกลูกในการที่จะอ่านคำใหม่ การสะกดคำที่ละตัวอาจจะไม่จำเป็น ให้เด็กพัฒนาทักษะการจำเป็นคำไปทีละน้อย จนสามารถอ่านได้คล่อง

สรุปแล้ววิธีการสอนอ่านมีหลายวิธี แต่ละวิธีมีข้อดีและข้อบกพร่องแตกต่างกัน ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในแต่ละวิธี เพื่อเลือกวิธีอ่านให้เหมาะสมกับเนื้อหาและทักษะที่ต้องการพัฒนาในตัวผู้เรียน ครูจะต้องรู้จักเลือกวิธีการสอนอ่านให้เหมาะกับผู้เรียนแต่ละคน นอกจากนี้ครูจะต้องเข้าใจวิธีบูรณาการวิธีสอนเพื่อทำให้วิธีสอนเกิดความสมบูรณ์ โดยนำวิธีที่คิดต่างๆ มาผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน

สาเหตุที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาทางการอ่าน

เด็กบางคนมีความสามารถในการเรียนอ่านได้รวดเร็วและง่ายในขณะที่เด็กอีกหลายคนอ่านได้ช้า และเกิดอุปสรรคในการอ่านต่างๆ สาเหตุที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาทางการอ่านมีหลายประการคือ (ประคอง สุกฤษสาร, 2534)

1. ระดับสติปัญญา

เด็กบางคนสามารถทำงานที่ยากกว่าเด็กบางคน ซึ่งมักจะมีสาเหตุมาจากการมีระดับสติปัญญาต่างกัน จะเห็นได้ชัดว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านกับผลการทดสอบระดับสติปัญญามีความสัมพันธ์กัน คือ เด็กที่อ่านเก่งจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาต่างๆ สูง เช่น เด็กที่มี IQ 80 สามารถอ่านได้และจดจำคำศัพท์ได้น้อยกว่าเด็กที่มี IQ สูงกว่า

2. วุฒิภาวะ และความพร้อม

ถ้าเด็กยังไม่พร้อมในด้านวุฒิภาวะ และความพร้อมแล้วก็จะก่อให้เกิดปัญหาทางการอ่านในภายหลัง สิ่งที่คุณควรคำนึงถึงมีดังนี้

- 2.1 ช่วงความสนใจในการเรียน
- 2.2 ทักษะทางสังคม สามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ดี
- 2.3 การรู้จักจำแนกเสียงที่ได้ยิน
- 2.4 การรู้จักจำแนกสิ่งที่เห็น
- 2.5 การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าทางตา และมีือให้สัมพันธ์กัน
- 2.6 พัฒนาการทางภาษาพูด เป็นต้น

3. แรงจูงใจในการอ่าน

การให้แรงจูงใจภายใน เช่น การพูดคุยอ้อม ซมแซ่ หรือการให้แรงจูงใจภายนอก เช่น การให้รางวัล เป็นสาเหตุหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก

4. สภาพทางร่างกาย

เด็กที่มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์จะเรียนอ่านได้ดีกว่าเด็กที่อ่อนแอ เพราะเด็กที่เจ็บป่วยหรือจะขาดเรียนบ่อย ทำให้การเรียนรู้อาจล่าช้า ตามเพื่อนไม่ทัน

5. สภาพทางอารมณ์

เด็กที่ถูกกดดันจาก ผู้ปกครอง ครูและผู้บริหารโรงเรียน จะมีสภาพทางอารมณ์ไม่ปกติ เช่น หงุดหงิด เบื่อหน่าย ไม่อยากเรียน ขาดความกระตือรือร้น

6. สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกโรงเรียน มีผลกระทบต่อ การอ่านของเด็ก เช่น

6.1 โอกาสที่เด็กจะได้ใช้ภาษา

6.2 ครอบครัวที่สนใจในการอ่าน

6.3 หนังสือส่งเสริมการอ่าน

6.4 สิ่งที่รบกวนทำให้หลีกเลี่ยงการอ่าน

7. การจัดโปรแกรมการอ่านในโรงเรียน

โรงเรียนใดที่จัดโปรแกรมการสอนอ่านได้ดี จะมีผลทำให้เด็กมีพัฒนาทางการอ่าน องค์ประกอบของการจัดโปรแกรมการสอนอ่านที่ควรคำนึงถึง คือ

7.1 วิธีการสอนของครู

7.2 อุปกรณ์การสอน

7.3 คุณภาพของการสอน ปริมาณการสอน

7.4 กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เป็นต้น

ความสามารถในการอ่านกับความยากง่ายของสาร

ความสามารถในการอ่าน เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการอ่าน 2 อย่าง คือ ผู้อ่าน กับสารที่ใช้อ่าน ผู้อ่านที่อ่านสารแล้วเข้าใจตรงตามวัตถุประสงค์ เรียกว่า มีความสามารถในการอ่านสูง ถ้าอ่านสารแล้วไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เรียกว่า มีความสามารถในการอ่านต่ำ สำหรับความยากง่ายของสาร จะต้องทำการวิเคราะห์ว่ามีความยากง่ายตรงกับระดับชั้นของนักเรียนหรือไม่ ถ้ายากหรือง่ายไม่ตรงกับความสามารถในการอ่านของนักเรียน ควรปรับให้ตรงกับระดับความสามารถต่อไป

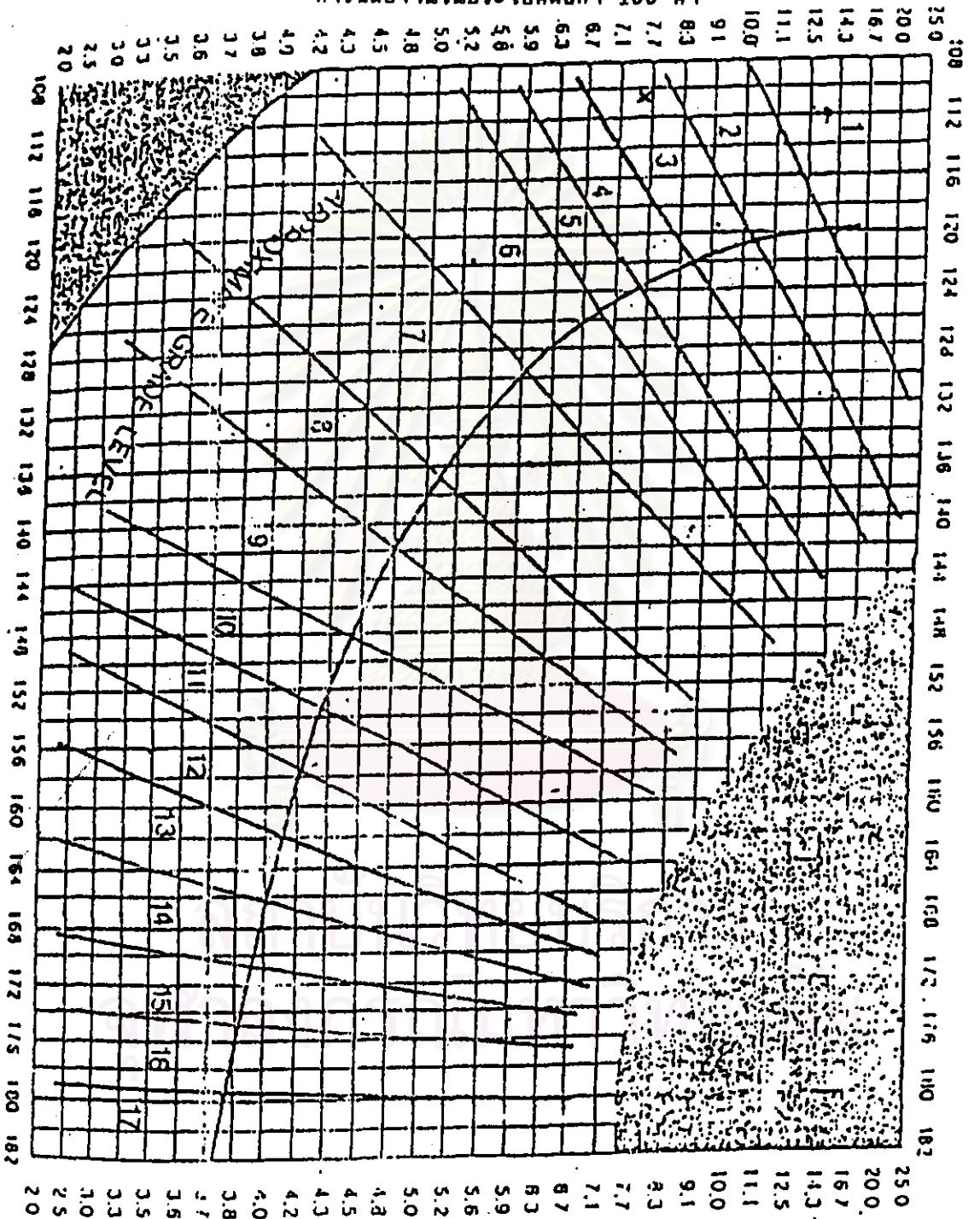
ฟราย (Fry, 1977 อ้างถึงในสุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2537) เป็นนักการศึกษาที่ทำการค้นคว้าเรื่องนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ได้เสนอวิธีการหาความยากง่ายของหนังสือเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ยของจำนวนประโยคและค่าเฉลี่ยของจำนวนพยางค์ในคำ 100 คำ วิธีของฟรายเป็นที่นิยมแพร่หลายมาก มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. สำหรับเรื่องที่มีความยาว 3-5 หน้า ให้สุ่มข้อความ 3 ตอน คือ ตอนต้น ตอนกลาง และตอนท้ายของเรื่อง ตอนละ 100 คำ ถ้าเรื่องมีความยาวน้อยกว่านี้อาจจะลดลงหรือถ้าหากความยาวมากกว่า 5 หน้า ก็สุ่มข้อความเพิ่มจำนวนตอนให้มากขึ้นเช่นกัน สำหรับการนับคำนั้น ชื่อเฉพาะ จำนวนเลข ตัวย่อ ปี ค.ศ. จะนับเป็น 1 คำเสมอ
2. นับจำนวนประโยคใน 100 คำ หากมีเศษของจำนวนคำที่ไม่ถึง 1 ประโยค ให้ทำเป็นเศษส่วนของประโยค หรือเป็นจุดทศนิยม
3. ในกรณีที่มีข้อความที่สุ่มไว้หลายตอน การหาค่าเฉลี่ยของจำนวนประโยคให้นำจำนวนประโยคของทุกตอนมารวมกันแล้วหารด้วยจำนวนข้อความที่สุ่มไว้
4. นับจำนวนพยางค์ในคำ 100 คำของแต่ละข้อความ วิธีนับที่สะดวก คือ นับจำนวนพยางค์ของแต่ละบรรทัดแล้วเขียนไว้ท้ายบรรทัดของทุกบรรทัดแล้วจึงนำมารวมกันภายหลังการนับจำนวนพยางค์ให้ถือเกณฑ์คามเสียงที่เปล่งในแต่ละคำ
5. ในกรณีที่มีข้อความที่สุ่มไว้หลายตอน หาค่าเฉลี่ยของจำนวนพยางค์ ด้วยการนำจำนวนพยางค์ของทุกตอนมารวมกันแล้วหารด้วยจำนวนข้อความที่สุ่มไว้
6. นำค่าเฉลี่ยของจำนวนประโยคและพยางค์ไปหาจุดตัดบนกราฟของฟราย ตัดกันจุดใดคือ ระดับความยากง่ายของเรื่องที่เหมาะสมนั้น

กราฟของฟร้าวัดความสามารถในการถ่าน

ค่าเฉลี่ยจำนวนประโชคต่อค่า 100 ค่า

ค่าเฉลี่ยจำนวนของค่าต่อค่า 100 ค่า

(ที่มา : Fry, 1977 อ้างถึงในสนันททา มั่นเศรษฐวิทย์, 2537)

การปรับสูตรของฟราสเพื่อใช้วัดความฮากง่าอหนังสือแบบเรียนภาษาไทย

ความแตกต่างของจำนวนพยางค์ในภาษาไทย และภาษาอังกฤษของคำที่มีความหมายเดียวกัน เป็นปัญหาที่ไม่สามารถนำกราฟของฟราสมาใช้ได้โดยตรง จึงจำเป็นต้องปรับพยางค์ให้สามารถใช้กราฟของฟราสได้ สุนันทา มันเศรษฐวิทย์ (2537) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของจำนวนพยางค์ไทย-อังกฤษ โดยได้แปลเรื่องจากหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ และเรื่องต่างๆ เป็นภาษาอังกฤษ โดยแปลคำต่อคำเพื่อรักษาเนื้อเรื่องและจำนวนพยางค์ของคำให้มีความหมายตรงกัน จากนั้นจึงหาความฮากง่าอโดยใช้หลักของฟราสทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลปรากฏว่าจำนวนประโยคไม่มีความแตกต่างกัน แต่จะต่างกันไปในค่าของพยางค์ ซึ่งพยางค์ทางภาษาไทยจะมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าพยางค์ในภาษาอังกฤษอยู่ประมาณ 5 ดังนั้นเมื่อได้ค่าเฉลี่ยของพยางค์แล้วต้องนำ 5 ไปบวกกับค่าเฉลี่ยของพยางค์ที่หาได้ แล้วนำค่าเฉลี่ยของประโยคและของพยางค์ที่ปรับแล้วไปหาจุดตัดบนกราฟของ ฟราส เพื่อพิจารณาระดับความฮากง่าอของหนังสือเรียนว่าตรงกับระดับชั้นเรียนใดต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อควรระวังเกี่ยวกับการใช้สูตรของฟรายน

การใช้สูตรของฟรายนไม่ว่าจะเป็นหนังสือแบบเรียนภาษาอังกฤษ หรือนำมาประยุกต์ใช้กับภาษาไทย ผู้ใช้ควรเข้าใจว่าค่าความยากง่ายที่ได้เป็นค่าโดยประมาณ ซึ่งฟรายนได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สูตรไว้ดังนี้ (อ้างถึงใน สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2537)

1. ค่าความยากง่ายของหนังสือแบบเรียนที่ได้จากการวิเคราะห์เป็นค่าโดยประมาณที่อาจคลาดเคลื่อนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มข้อความ ถ้ากลุ่มหลายตอนค่าที่ได้จะมีความตรงมากกว่าการสุ่มจำนวนตอนที่น้อยกว่า ผู้วิเคราะห์ควรพิจารณาความยาวของสารและกลุ่มข้อความให้เหมาะสมกับความตื่นฮาวด้วย

2. ความแตกต่างของความยากง่ายของข้อความในเรื่องเดียวกันมักจะปรากฏให้เห็นเสมอ ข้อความบางตอนใช้ถ้อยคำที่สูงยากมีหลายพยางค์ ในขณะที่ข้อความบางตอนใช้คำง่าย ๆ การสุ่มข้อความที่มีลักษณะความยากง่ายแตกต่างกัน จะช่วยให้ผลของการวิเคราะห์ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น

3. โดยทั่วไปในหนังสือแบบเรียน บทที่ 1 มักจะเป็นบทที่ยากที่สุดเพราะเป็นบทนำ การใช้ถ้อยคำของประโยค และข้อความมักยากกว่าตอนกลาง และตอนท้ายของเรื่องโดยเฉพาะในบทท้ายจะเป็นบทที่ง่ายที่สุด ดังนั้นในการหาความยากง่ายของหนังสือแบบเรียนควรหาของแต่ละบทเพื่อเปรียบเทียบว่าแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

4. เนื้อเรื่องในบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับวิชาเฉพาะใช้ศัพท์ทางวิชาการมากมักจะหาค่าความยากง่ายไม่ได้ ค่าเฉลี่ยของประโยคและพยางค์จึงไม่ปรากฏบนกราฟของ Fry

5. หลักของฟรายนใช้วัดความยากง่ายของเรื่อง แต่ไม่สามารถใช้วัดในเรื่องต่อไปนี้ได้

- 5.1 ความยากง่ายของคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ
- 5.2 ความหมายของคำ
- 5.3 โครงสร้างและหลักภาษา
- 5.4 น้ำเสียง ความรู้สึก และลีลาในการเขียนของผู้ประพันธ์
- 5.5 ประสบการณ์ และความสนใจของผู้อ่าน

ในการใช้สูตรของฟรายน ผู้ใช้จึงควรศึกษาข้อจำกัดเพื่อประโยชน์ในการหาความยากง่ายของสารให้ใกล้เคียงกับระดับความสามารถในการอ่านของผู้อ่านมากที่สุด

๒. โปรแกรมการสอนอ่าน

ความหมายและส่วนประกอบโปรแกรมการสอน

โปรแกรมการสอน หมายถึง รายละเอียดของแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนโดยทั่วไปหรือผู้เรียนที่มีคุณลักษณะพิเศษ เช่น เด็กที่มีความสามารถพิเศษ เด็กพิการ เด็กที่มีผลการเรียนต่ำ ให้ผู้เรียนนั้นได้รับการพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายหรือลักษณะของโปรแกรมที่วางไว้ เช่น การพัฒนาโปรแกรมการศึกษา โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ ฯลฯ

คูเปอร์ และวอร์ดเคน (Cooper and Worden, 1983) กล่าวถึงโปรแกรมการสอนมีส่วนประกอบดังต่อไปนี้

1. จุดประสงค์
2. ความต้องการของผู้เรียน ลักษณะผู้เรียน ความสามารถของนักเรียนที่จะสอน
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. สื่อ วัสดุอุปกรณ์ หนังสือ เกม และสิ่งอื่นที่ต้องการใช้

การพัฒนาโปรแกรมการสอนอ่าน

เดอชองค์ (Dechant, 1970 อ้างถึงในวิชานันท์ สินสถาพรพงศ์, 2535) กล่าวถึงจุดประสงค์ของการพัฒนาโปรแกรมการสอนไว้ดังต่อไปนี้

1. การสอนเพื่อพัฒนา
2. การสอนเพื่อแก้ไข
3. การสอนเพื่อซ่อมเสริม

สำหรับการพัฒนาโปรแกรมการสอนอ่าน ริชาร์ด และ จอห์นสัน (Richard and Johnson, 1976 อ้างถึงในวีนันท์ สินสถาพรพงศ์, 2535) ได้แสดงความคิดเห็นว่าโปรแกรมการสอนอ่านมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กมาก นอกจากจะขึ้นอยู่กับวิธีสอนและอุปกรณ์แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการจัดการเรียนการสอน การเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม การเลือกสิ่งที่จะให้เด็กอ่านให้เหมาะสม การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจของเด็กด้วย และได้กำหนดองค์ประกอบในการพิจารณา เพื่อจัดโปรแกรมการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กไว้ดังต่อไปนี้

1. ครูผู้สอน
2. คุณภาพการสอน
3. ปริมาณการสอน
4. เวลาที่เริ่มต้นสอนอ่าน
5. การลำดับขั้นในการสอนอ่าน

วีนันท์ สินสถาพรพงศ์ (2535) ได้สรุปเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการสอนอ่านไว้ว่า ส่วนสำคัญของโปรแกรมการอ่านประกอบด้วย เป้าหมาย จุดประสงค์ วิธีดำเนินการ และการประเมินผลของโปรแกรม ในการพัฒนาโปรแกรมการสอนอ่านจะต้องคำนึงถึงทฤษฎี และหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ตัวผู้เรียน เพื่อนำไปเป็นตัวกำหนดเนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน สื่อ อุปกรณ์ การวัดผล การประเมินผลตัวผู้เรียน จุดเริ่มต้นและระยะเวลาของโปรแกรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีการประเมินผลโปรแกรมทุกสิ้นตอน และอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงส่วนที่บกพร่อง นอกจากนี้ยังต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง นักเรียน ตลอดจนบุคลากรภายนอกที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาโปรแกรมการสอนอ่านจึงจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการอ่านของนักเรียน

สถาบันวิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค. การสอนซ่อมเสริม

ความหมายของการสอนซ่อมเสริม

การสอนซ่อมเสริม มีผู้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้หลายความหมายด้วยกัน คือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมว่า เป็นการสอนกรณีพิเศษนอกเหนือไปจากการสอนตามปกติ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่พบในตัวนักเรียน

อำนาจ สุจริตกุล (2516) ได้ให้ความหมายว่า การสอนซ่อมเสริมหรือการสอนเพื่อบรรเทา คือ การสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและเสริมทักษะการเรียนรู้ใหม่ให้แก่เด็ก เป็นการสอนที่จัดขึ้นสำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากครู

บันลือ นฤชวัน (2522) ได้กล่าวถึงการสอนซ่อมเสริม โดยอธิบายว่า เป็นวิธีสอนอีกแบบหนึ่งที่จะช่วยแก้ไข ส่งเสริมเด็กเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็กๆให้เรียนดีขึ้น เป็นการมุ่งที่จะช่วยเหลือเด็กที่เรียนอ่อน หรือมีปัญหาในการเรียนโดยเฉพาะ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สามารถเรียนทัน หรือมีพื้นฐานทางวิชาการสูงขึ้น

ศรีธา-ประภัสร์ นิยมธรรม (2520) ได้ให้ความหมายของการซ่อมเสริมว่า การสอนซ่อมเสริมเป็นบริการที่แยกจากชั้นเรียนปกติ เป็นการสอนเพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ใหม่ ๆ และ/หรือ ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากครู การสอนแบบนี้จึงมักทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มย่อย

ชาญชัย ศรีใสเพชร (2525) ได้กล่าวถึงการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า การสอนซ่อมเสริมคือการสอนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้า หรือเพื่อสอนนักเรียนที่มีข้อบกพร่องในทางการเรียน การที่ครูต้องจัดสอนซ่อมเสริมให้แก่เด็กเรียน เพราะว่ามีนักเรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียน ถ้าครูไม่ช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนนักเรียนอาจจะเกิดปมด้อย และเรียนไม่ทันเพื่อนในที่สุดก็สอบตก และประสบความล้มเหลวในการเรียน

พันทิพา อุตัสสุข (2533) กล่าวว่า การสอนซ่อมเสริม คือการสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและเสริมทักษะการเรียนรู้ใหม่ๆให้แก่เด็ก ซึ่งโดยปกติจะจัดขึ้นสำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ และสำหรับเด็กที่เก่งอยู่แล้วก็ให้เก่งยิ่งขึ้น

จากความหมายในทัศนะของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน และ จากงานวิจัยทางการศึกษาที่ว่า ควรมีการให้ความสนใจกับผู้เรียนทุกระดับความสามารถและพยายามช่วยเหลือ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาจนเต็มขีดความสามารถของตนเอง จึงน่าจะสรุปความหมายของการสอนซ่อมเสริมได้ 3 ลักษณะ คือ

1. เป็นการสอนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้าหรือมีปัญหาทางการเรียนให้สามารถเรียนรู้และประสบผลสำเร็จในการเรียนได้
2. เป็นการสอนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดจุดบกพร่องทางการเรียน
3. เป็นการสอนเพื่อเสริมความรู้และทักษะให้แก่เด็กเพื่อให้สามารถพัฒนาไปได้สูงสุดตามศักยภาพของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ความหมายของการสอนซ่อมเสริมตามความเข้าใจของบุคคลโดยทั่วไปมักจะเป็นความหมายในลักษณะที่ 1 คือ เป็นการสอนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้าหรือมีปัญหาทางการเรียน งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาค้นคว้าในลักษณะที่ 1 ดังกล่าว ดังนั้นการสอนซ่อมเสริมในที่นี้ มีความหมายว่าเป็นการสอนซ่อมเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้าหรือมีปัญหาทางการเรียน

จากความหมายของการสอนซ่อมเสริมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสอนซ่อมเสริมย่อมแตกต่างจากการสอนในชั้นเรียนปกติ อเดลแมนและเทเลอร์ (Adelman and Taylor, 1993 อ้างถึงใน ศรีวิชัย วิทชะสิทธิ์, 2537) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมว่า กระบวนการในการจัดการเรียนการสอน ทั้งการสอนตามปกติและการสอนซ่อมเสริม ล้วนอยู่บนหลักการและรูปแบบพื้นฐานเดียวกัน แต่สิ่งที่ทำให้การสอนซ่อมเสริมแตกต่างจากการสอนปกติ มี 6 ประการ ดังนี้

1. ลำดับของการใช้ การสอนซ่อมเสริมจะเริ่มทำก็ต่อเมื่อการสอนปกติที่จัดอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดแล้ว ยังไม่ได้ผลตามที่ต้องการ

2. ความสามารถของครูและเวลา ครูที่สอนซ่อมเสริมได้ผลจำเป็นต้องมีความสามารถยิ่งกว่าครูทั่วไป และต้องมีเวลาสอนแบบตัวต่อตัว การสอนซ่อมเสริมจะต้องใช้เวลามากในการทดลองวิธีต่างๆและประเมิน ครูผู้สอนจะต้องมีเวลาเพิ่มจากการสอนปกติในการศึกษาและทำความเข้าใจนักเรียนในเรื่องจุดเด่น จุดด้อย ความจำกัด สิ่งที่ชอบและสิ่งที่ไม่ชอบ จะต้องมีการเลือกที่หลากหลายที่ครูสามารถใช้และจัดการได้

3. ผลลัพธ์และเนื้อหา นอกจากทักษะและความรู้พื้นฐานแล้ว ครูยังต้องเพิ่มเนื้อหาและวัตถุประสงค์อื่นเข้าไปอีก กล่าวคือ ต้องพยายามฝึกให้เด็กมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนบทเรียนซึ่งเด็กยังขาดอยู่ การแก้ไขการเรื้อรังที่ผิด ๆ ที่เด็กได้ไปหรือแก้ไขพฤติกรรมและเจตคติที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้

4. กระบวนการสอน แม้จะอาศัยหลักการสอนเดียวกัน แต่การสอนซ่อมเสริมจะต้องเน้นการประยุกต์จิตวิทยาและหลักการสอนที่เข้มข้นกว่ามาก เช่น การลดระดับของความเป็นนามธรรมของบทเรียนลง การทำให้สื่อการเรียนการสอนดึงดูดความสนใจมาก ๆ ทั้งขณะที่นำเสนอให้แก่เด็ก และขณะที่เด็กลงมือใช้ และการกำหนดบทบาทและการช่วยเหลือให้มากขึ้นและสม่ำเสมอขึ้น ตลอดจนการอาศัยแหล่งความรู้อื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นโดยไม่ว่าขั้นตอนการสอนเหล่านี้จะต้องทำได้เฉพาะในห้องเรียนที่จัดไว้สำหรับการสอนซ่อมเสริมเท่านั้น

5. การลงทุน การสอนซ่อมเสริมต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงกว่าการสอนปกติ ดังเห็นได้จากองค์ประกอบที่อธิบายมาข้างต้นแล้ว โดยต้องลงทุนในเรื่อง เวลา บุคลากร อุปกรณ์ สถานที่และอื่น ๆ

6. ผลกระทบทางจิตใจ ลักษณะของการสอนซ่อมเสริมที่กล่าวมานี้มีลักษณะที่เห็นได้ชัดทั้งจากสาขาวิชาเด็กนักเรียน ครูและบุคคลอื่นๆ จึงมีโอกาสดังกล่าวที่เด็กที่รับการสอนซ่อมเสริมจะถูกมองว่า "แตกต่าง" จากเด็กอื่นและเป็นตราประทับบนตัวเขา ผลกระทบทางจิตใจของการสอนซ่อมเสริมจึงมักมีแนวโน้มจะเป็นทางลบ แนวโน้มเช่นนี้จึงทำให้ครูควรระมัดระวังและจัดสอน - ซ่อมเสริม เมื่อจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น และหากจัดก็ต้องพยายามจัดในลักษณะที่เด็กจะรับรู้การซ่อมเสริมว่าเป็นโอกาสดี และเป็นโอกาสพิเศษที่จะได้เรียนรู้

ประเภทของการสอนซ่อมเสริม

มีผู้แบ่งประเภทของการสอนซ่อมเสริมไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ศรีธา นิยมธรรม และประภัสร นิยมธรรม (2520) ได้จำแนกประเภทของการสอนซ่อมเสริมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การสอนเพื่อกำโหล (Corrective instruction) เป็นการสอนเพื่อช่วยเหลือเด็กให้สามารถเอาชนะความบกพร่อง หรือยกระดับจากปานกลางให้สูงขึ้น ในกรณีที่นักเรียนทั้งชั้นหรือส่วนใหญ่เกิดความเข้าใจผิดในเนื้อหาบางส่วน หรืออ่อนกว่าที่ควรเป็นในเนื้อหาบางประการ
2. การสอนซ่อม (Remedial instruction) เป็นการสอนที่แยกจากชั้นเรียนปกติ เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ใหม่ๆ และ/หรือช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากครู
3. การสอนโดยกวดปรับระดับ (Adapted instruction) เป็นการสอนสำหรับเด็กที่เรียนช้ากว่าปกติ และมีขีดความสามารถในการเรียนรู้ค่อนข้างจำกัด การสอนจึงต้องปรับเนื้อหาและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก
4. การสอนเร่ง (Accelerate instruction) เป็นการสอนเด็กที่มีสติปัญญาค่อนข้างสูง แต่ไม่ได้ใช้สติปัญญาเต็มที่ ด้วยเหตุที่ถูกมองข้าม กีดกันหรือถูกกระทำให้เกิดความท้อแท้

อัญชลี แจ่มเจริญ และ สุกัญญา ฮาวีวรรณ (2523) ได้แบ่งประเภทของการสอนซ่อมเสริมในลักษณะเดียวกับ กรมวิชาการ (2521) กล่าวคือได้แบ่งประเภทของการสอน - ซ่อมเสริมออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การสอนซ่อมสำหรับเด็กที่เรียนอ่อน ไม่ทันเพื่อน เพื่อให้เรียนทันเพื่อนในระดับชั้นเดียวกัน หรือทันตามโครงการที่กำหนดไว้
2. การสอนเสริม สำหรับเด็กฉลาดให้ได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ให้เต็มที่ เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรและมีประโยชน์

ไพจิตร โขตินิสำกรณ์ (2530) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของการสอนซ่อมเสริมว่า

"...การแบ่งประเภทของการสอนซ่อมเสริมนั้นยึดเอาจุดมุ่งหมายของการสอนเป็นสำคัญ การสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้นั้นครูผู้สอนจะต้องศึกษาให้เข้าใจสภาพความต้องการของนักเรียนเป็นอย่างดีจึงจะสามารถดำเนินการสอนซ่อมเสริมได้อย่างถูกต้อง..."

หลักการสอนซ่อมเสริม

บันลือ พุทฺษะวัน (2522) ได้สรุปหลักการเบื้องต้นสำหรับการสอนซ่อมเสริม ไว้ดังนี้

1. ครูจะต้องรู้ว่าเด็กรู้อะไรมาบ้างแล้ว ควรเริ่มจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้ ต้องรู้จักนำผลการทดสอบมาพิจารณาเป็นแนวทางที่จะช่วยเหลือแก้ไขผู้เรียน
2. หน้าที่ของครูจะต้อง สอน สอบ และสอนซ้ำ
3. รู้จักเลือกวิธีสอนหรืออุปกรณ์การสอนที่ใช้สอนซ่อมเสริมเด็ก เด็กแต่ละคนอาจไม่ต้องเรียนเหมือนกันในเวลาเดียวกัน จึงต้องพยายามจัดกิจกรรมแปลกๆใหม่ๆ เพื่อเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนหลายแบบ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจขึ้น
4. กระตุ้นและส่งเสริมกำลังใจให้เกิดความอบอุ่น เพราะธรรมดา เมื่อผู้เรียนรู้ว่าไม่ได้รับผลที่น่าพอใจในสิ่งที่เรียน ก็จะไม่ให้ความสนใจในสิ่งนั้นๆ ครูจึงต้องหาทางให้ความช่วยเหลือให้เด็กประสบความสำเร็จ

ชาญชัย ศรีวิเศษเพชร (2525) ได้กล่าวถึงหลักการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า

1. การสอนซ่อมเสริมต้องรู้จักข้อบกพร่องของนักเรียน เพื่อจะได้แก้ไขข้อบกพร่องและเสริมการเรียนของนักเรียนได้ถูกวิธี ก่อนที่จะสอนซ่อมเสริมครูควรทดสอบหาข้อบกพร่องและลงมือทำการสอน และเมื่อสอนไประยะหนึ่งแล้วจึงทำการสอบซ้ำ เพื่อความเจริญงอกงามของนักเรียน
2. การสอนซ่อมเสริมต้องเริ่มจากประสบการณ์พื้นฐานต่าง ๆ ของนักเรียน
3. การสอนซ่อมเสริมต้องเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น
4. ครูจะต้องเป็นผู้กระตุ้นและให้กำลังใจแก่นักเรียน โดยยึดหลักดังนี้
 - 4.1 ให้นักเรียนเข้าใจว่า ครูเป็นผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ
 - 4.2 ให้นักเรียนเริ่มทำงานจากงานง่าย ๆ ไปหายาก โดยให้กำลังใจ และคำชมเชยเพื่อให้รู้ความก้าวหน้าของตนเอง

กรมวิชาการ (2521) ได้เสนอหลักการสอนซ่อมเสริมดังนี้

1. ครูผู้สอนต้องรู้ข้อบกพร่องของนักเรียนเพื่อจะได้ช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องและเสริมการเรียนให้นักเรียนได้ถูกวิธี จึงต้องมีการสำรวจข้อบกพร่องของนักเรียนเป็นรายบุคคล

ซึ่งจำเป็นต้องตรวจสอบด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การทดสอบ หรือ จากการสอบถาม เมื่อรู้จักอ่อนของนักเรียนแล้วจึงลงมือทำการสอน และเมื่อสอนไประยะหนึ่งจึงทำการทดสอบซ้ำอีก เพื่อให้รู้ถึงความงอกงามของผู้เรียน

2. การสอนซ่อมเสริมจะต้องเริ่มจากสิ่งที่นักเรียนรู้ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ หรือ เริ่มเรียนจากจุดและสภาพที่เขาเป็นอยู่ ครูจึงต้องรู้พื้นฐานและประสบการณ์ต่างๆ ของนักเรียนเพื่อจะได้จัดบทเรียนได้เหมาะสมกับความสามารถ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนให้นักเรียนได้เรียนตรงกับความสามารถเฉพาะอย่างของเขา ครูจึงต้องเอาผลการทดสอบมาพิจารณาเป็นแนวทางที่จะช่วยเหลือแก้ไขผู้เรียนให้เกิดความก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับ

3. เลือกวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนวิธีสอนให้เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน ในการสอนซ่อมเสริมครูจึงต้องใช้วัสดุอุปกรณ์เนื้อหาช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น และพยายามเปลี่ยนแปลงเทคนิค วิธีสอน ตลอดจนกิจกรรมจากที่เคยใช้สอนเด็กปกติให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด

4. ครูจะต้องเป็นผู้คอยกระตุ้นและให้กำลังใจแก่นักเรียน ให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่น และเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งดีกว่าการบังคับหรือการทำโทษ โดยครูควรยึดหลักดังนี้ คือ

4.1 ให้นักเรียนเข้าใจครูได้ถูกต้องว่า ครูเป็นผู้ให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักเรียน พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและให้ความเป็นเพื่อนแก่นักเรียนเสมอ โดยครูควรเป็นกันเองกับนักเรียนและสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดีให้เกิดขึ้น

4.2 ให้นักเรียนมีโอกาสได้ปฏิบัติจริง และมีโอกาสประสบความสำเร็จในงานที่ทำนั้น โดยเริ่มจากงานง่ายๆ ไปหายาก มีการให้กำลังใจ และคำชมเชย ให้นักเรียนได้ประเมินผลตนเองเพื่อให้รู้ความก้าวหน้าของตน ซึ่งครูอาจทำได้โดย

ก. ชี้แจงข้อบกพร่องเพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ

ข. ทำกราฟหรือแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าของนักเรียน

5. ให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง ให้เกิดความภูมิใจในความสำเร็จของตนและส่งเสริมให้ได้มีความพยายามยิ่งขึ้น

6. ควรเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนตามแบบต่าง ๆ การใช้วิธีเดิมสอนซ้ำซากบ่อย ๆ ถ้านักเรียนไม่เข้าใจจะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและหมดกำลังใจ

7. ฝึกให้นักเรียนช่วยเหลือกันเอง อาจจะเป็นนักเรียนชั้นเดียวกันที่เรียนกัน หรือเรียนเก่งให้ช่วยเหลือเพื่อน หรือนักเรียนชั้นสูงกว่าเมื่อมีเวลาว่างให้ช่วยสอนรุ่นน้อง จะทำให้นักเรียนเข้าใจ และใช้ภาษาในระดับเดียวกัน ทั้งนี้ครูต้องคอยดูแลด้วย

พันทิภา อุทัยสุข (2533) ได้ให้หลักการสอนซ่อมเสริมไว้ดังนี้

ก. หลักในการสอนซ่อมเสริมผู้เรียนอ่อนที่มีสาเหตุมาจากการไม่สนใจการเรียนหรือการได้รับการสอนไม่ถูกต้อง

1. ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนในภาคปฏิบัติมาก ๆ
 2. จัดกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่น่าสนใจ ให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานและไม่ซ้ำซาก โดยเน้นการสอนเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด
 3. จัดสถานที่พิเศษให้ผู้เรียน หรืออาจจัดแบ่งกลุ่มในห้องเรียนปกติก็ได้ แต่ไม่ควรให้ผู้เรียนเกิดความรำกึ่งมีปมค้อย
 4. ถ้าผู้เรียนมีข้อบกพร่องหลายอย่าง ก็ควรแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นทีละอย่าง ไม่ควรแก้ไขพร้อมๆ กัน เพราะจะทำให้เกิดความสับสน และควรแก้ไขในสิ่งที่เด็กบกพร่องมากที่สุดเสียก่อน
 5. ควรให้กำลังใจสม่ำเสมอ และให้การเสริมพลัง หรือการให้แรงเสริมเมื่อผู้เรียนฝึกได้ก้าวหน้า หรือสำเร็จตามเป้าหมาย
 6. การตั้งจุดประสงค์ ควรทำในระดับที่ต่ำกว่าธรรมดา เพื่อให้ผู้เรียนทำได้ตามวัตถุประสงค์ และเกิดความภาคภูมิใจ
 7. ใช้วิธีเข้าใจใจให้ผู้เรียนอยากทำ เช่น การใช้วิธีการค้นพบ ซึ่งครูเป็นผู้แนะนำทาง เพื่อให้เด็กเรียนค้นพบด้วยตัวเอง
 8. สื่อการสอนจำเป็นมากสำหรับการสอนซ่อมเสริม ควรหาสื่อการสอนที่แปลกหรือพิเศษกว่าสื่อที่ใช้สอนตามธรรมดา
 9. ควรติดตามผลความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคน หลังจากเข้ารับการซ่อมเสริมแล้วทุกกระแยะ และควรรายงานผลให้ทราบด้วย เพื่อจะได้มีกำลังใจเมื่อเห็นผลงานของตนเอง
- ข. หลักการสอนซ่อมเสริมสำหรับผู้เรียนที่เรียนอ่อน
1. กิจกรรมที่นำมาใช้ควรเป็นกิจกรรมที่ง่ายในการปฏิบัติ
 2. กฎเกณฑ์ หรือคำแนะนำบางอย่าง เช่น การเล่นเกม ควรใช้ภาษาง่าย ๆ เข้าใจได้รวดเร็วและไม่น่าเบื่อ
 3. งานที่มอบหมายควรเป็นงานสั้น ๆ และไม่สับสน
 4. ควรใช้สื่อการสอนที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเปรียบเทียบสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่ เป็นจริงในชีวิต เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเกิดความสนใจ
 5. ควรให้มีการฝึกปฏิบัติเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด และเริ่มจากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ยากทีละน้อย

6. ควรเปิดโอกาสให้มีการทำงานเป็นกลุ่มบ้าง เพื่อให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

7. การเสนอเนื้อหาของครู ต้องง่าย ชัดเจน และให้เห็นจริง อีกทั้งพยายามหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่มากเกินไป และเร็วเกินไป

ศรียา - ประภัสร์ นิสมธรรม (2520) ได้เสนอแนะหลักการดำเนินการสอนซ่อมเสริมที่นอกเหนือไปจากที่กล่าวไว้แล้ว พอสรุปได้คือ

1. ความร่วมมือของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การซ่อมเสริมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่

2. การสอนต้องเป็นไปตามลำดับชั้นโดยเริ่มจากจุดอ่อนที่ครูพบ

3. เรื่องใดที่นักเรียนทำได้สำเร็จ ควรเสริมกำลังใจให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผลงานของตน

4. การจัดทำสิ่งที่เรียนให้มีความหมายต่อผู้เรียน มีความสำคัญเพราะจะเกิดความพร้อมในการเรียนมากกว่า และนักเรียนจะเข้าใจได้ชัดเจนกว่าการพูดอธิบายโดยต้องคำนึงถึงพื้นฐานของนักเรียนด้วย

5. ครูต้องหาทางไม่ให้ผู้เรียนเกิดความสับสนในการเรียนโดยทำสิ่งที่เรียนให้น่าจำและจำได้ง่ายขึ้น

6. กระตุ้นให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่ได้เรียนรู้ และให้นักเรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้วไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นพบด้วยตนเอง

7. ในขณะที่เรียนไม่ควรให้บรรยากาศเครียดเกินไป และพยายามจัดช่วงเวลาในการฝึกฝนให้พอเหมาะกับนักเรียนด้วย

สรุปหลักการสอนซ่อมเสริม ชั้นแรกผู้สอนจะต้องรู้ขอบพร้อมของผู้เรียนก่อนที่จะดำเนินการสอนซ่อมเสริม และผู้สอนควรมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ที่น่าสนใจและได้ผลดี ความสำคัญของการสอนซ่อมเสริมอยู่ที่การเลือกกิจกรรม และการจัดลำดับขั้นของกิจกรรม ตลอดจนผู้สอนจะต้องมีความสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การวินิจฉัยเพื่อจัดสอนซ่อมเสริม

การวินิจฉัยเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่ครูต้องทำ เพื่อค้นหาสาเหตุและข้อบกพร่องของนักเรียนแต่ละคน การวินิจฉัยเป็นพื้นฐานของการสอนซ่อมเสริม และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่องค์ประกอบทางด้านสังคม ด้านอารมณ์ฯลฯ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวทำให้ครูสามารถค้นหา แยกแยะความบกพร่องหรือความผิดปกติ หรือความล้มเหลวในการเรียนรู้อันเนื่องมาจากนักเรียน การวินิจฉัยจึงมีความสำคัญที่จะทำให้การสอนซ่อมเสริมประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ดังที่ คาร์เตอร์และแมคกินเนส (Carter and McGinnes, 1970 อ้างถึงใน ไพจิตร ทัศนีสากรณ, 2530) ได้กล่าวว่า "...การสอนซ่อมเสริมอาจล้มเหลวได้ ถ้าการวินิจฉัยผิดพลาด..."

สมศักดิ์ สันธะเวช (2529) ได้กล่าวถึงการประเมินเพื่อวินิจฉัย ปัญหาของผู้เรียน โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อวินิจฉัยไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง ข้อมูลที่ได้จะช่วยทำให้การปรับปรุงการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น เป็นการค้นหาจุดบกพร่องของนักเรียน แต่ไม่ใช่เพื่อการเปรียบเทียบนักเรียนกับเพื่อนๆ หรือเพื่อการทำคะแนนของแบบทดสอบวินิจฉัย ถ้าต้องการให้เกิดคุณค่าควรเป็นการทดสอบสั้นๆ ในระหว่างการสอนมากกว่าที่จะเป็นการทดสอบยาวๆ เมื่อสิ้นสุดการสอนแต่ละหน่วยหรือบท ด้วยวิธีการทดสอบที่ใช้ในระหว่างสอนจะทำให้ครูทราบจุดบกพร่องของการเรียนรู้อีกในส่วนย่อยๆ ก่อนที่นักเรียนจะไปเรียนเรื่องใหญ่ๆ
2. เพื่อศึกษาว่านักเรียนได้รู้สิ่งต่างๆ ก่อนที่จะเริ่มต้นเรียนหรือไม่ โดยใช้การทดสอบก่อนสอน ซึ่งจะให้ประโยชน์ดังนี้คือ
 - 2.1 ปกตินักเรียนมักจะรู้สึกว่าเขารู้ทุกสิ่งทุกอย่าง การทดสอบนี้จะช่วยให้นักเรียนรู้สภาพที่แท้จริงของตนเอง
 - 2.2 ในบางครั้งนักเรียนจะรู้ในสิ่งต่างๆ ก่อนที่จะสอนเป็นอันมาก การทดสอบนักเรียนก่อนสอนจะทำให้ครูสามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง และจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาว่านักเรียนรู้ในสิ่งที่ครูคิดว่าควรรู้หรือไม่ ความรู้เป็นจำนวนมากจะต้องมีการสะสม ดังนั้นก่อนเริ่มต้นการเรียนควรมีการตรวจสอบก่อน ถ้าพบว่านักเรียนขาดทักษะเบื้องต้นมาก่อน ครูจะได้ทำบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้เพื่อช่วยลดความวิตกกังวลระหว่างครูและนักเรียน และทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้มากขึ้น

4. เพื่อศึกษาว่านักเรียนจำสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนได้หรือไม่ เพื่อคือนักเรียนมีความรู้เพียงพอที่จะเริ่มต้นเรียนในจุดประสงค์นั้นหรือไม่ โดยจะต้องกำหนดจุดประสงค์ในแต่ละบทก่อน แล้วพิจารณาในแต่ละจุดประสงค์ว่านักเรียนมีความรู้มาก่อนแล้วหรือไม่

5. เพื่อศึกษาว่านักเรียนชอบในสิ่งที่เรียนหรือไม่ อาจใช้วิธีการถามนักเรียนโดยตรง หรือให้นักเรียนเขียนตอบข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียน ข้อมูลที่ได้จะมีประโยชน์อย่างมากในการนำไปใช้จัดชั้นเรียน จัดนักเรียน ปรับเนื้อหาในบทเรียน การปฏิบัติของครู และการจัดวัสดุอุปกรณ์ในการสอนของครู

อเดลแมน และเทเลอร์ (Adelman and Taylor, 1993 อ้างอิงใน ศรีนธร - วิริยะสินธุ์, 2537) ได้วินิจฉัยสภาพปัญหาของนักเรียนที่ควรสอนซ่อมเสริมไว้ 8 ลักษณะ คือ

1. ปัญหาไม่รุนแรงและเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ในชั้นนี้ควรมุ่งจัดสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้บทเรียนนั้นๆ และให้เด็กเกิดความสนใจในเรื่องนี้มากขึ้น ตลอดจนขยายขอบเขตความสนใจของเด็กให้กว้างขวางขึ้น กระบวนการนี้ประกอบด้วย (1) การปรับวิธีสอนให้เหมาะสมและช่วยพัฒนาแรงจูงใจและทัศนคติของเด็ก (2) สอนทักษะเฉพาะและความรู้ต่างๆ ในเรื่องที่เด็กมีปัญหาซ้ำใหม่ โดยใช้วิธีสอนซ้ำแต่ไม่ใช้วิธีเดิมซึ่งเด็กเคยเรียนไม่ได้ผลมาแล้ว ครูต้องหาทางนำเสนอบทเรียนที่เด็กทำได้ด้วยวิธีการใหม่ ๆ

2. ปัญหารุนแรง คือ สภาพปัญหาที่ยังคงดำเนินต่อไปและครูพบว่ารุนแรง ครูจะต้องศึกษาเด็กอย่างละเอียด เพื่อช่วยพัฒนาทักษะพื้นฐานที่เด็กยังขาดอยู่และทำให้เด็กไม่สามารถเรียนรู้บทเรียนด้วยวิธีการซ่อมเสริมในข้อ 1 ได้ ครูจะต้องปรับการสอนใหม่อีกครั้งให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของเด็ก และสอนซ้ำในสิ่งที่เด็กมีปัญหา ถ้าเด็กได้พัฒนาทักษะที่ขาดหายไปจนสมบูรณ์แล้ว การสอนก็จะกลับไปสู่วิธีการในข้อ 1

3. ปัญหาที่มาจากสิ่งที่ยากเกินกว่าจะทำให้เด็กไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ การกระทำและความคิด ความสนใจในเรื่องที่ส่วนทางกับการเรียน ตลอดจนวิธีการเรียนรู้ที่ผิดๆ ซึ่งครูต้องใช้เทคนิคทางจิตวิทยามากขึ้น โดยอาจแก้ไขปัญหานั้นโดยตรง หรือพยายามหาทางให้เด็กชัดเจนความบกพร่องนั้นด้วยวิธีการอื่น และทันทีที่เด็กพอปรับตัวได้ ครูต้องกลับไปใช้วิธีการในข้อ 2 และกลับไปสู่วิธีการที่ 1 ต่อไป

อำเภอ สุจริตกุล (2516) และ ศรีสา-ประภัสร์ นิคมธรรม (2520) ได้แบ่งการวินิจฉัยไว้เป็น 3 ระดับคือ

1. **ขั้นสำรวจ** ส่วนใหญ่เป็นการวินิจฉัยโดยครูประจำชั้นเป็นการสำรวจว่านักเรียนกลุ่มนั้นๆ ต้องการสอนซ่อมเสริมหรือไม่ การวินิจฉัยขั้นนี้เป็นการคัดเลือกอย่างหยาบๆ โดยได้ข้อมูลจากการทดสอบด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (achievement test) ในด้านทักษะและเนื้อหาวิชาการ จากแบบทดสอบความสามารถทางสมองแบบเป็นกลุ่ม (group test of mental - ability) และจากประวัติอันสะสม เป็นต้น

2. **ขั้นเฉพาะ** เป็นการวินิจฉัยเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อหาว่าเหตุที่ทำให้เกิดข้อบกพร่องทางการเรียนตลอดจนทักษะด้านต่างๆ กระทำได้โดยใช้แบบทดสอบวัดสติปัญญาเป็นรายบุคคล (an individual intelligence) ผู้ทำการวินิจฉัยในขั้นนี้มักเป็นครูประจำชั้นหรือครูสอนซ่อมเสริมโดยเฉพาะก็ได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับเวลาและความสะดวก

3. **ขั้นละเอียด** เป็นการวินิจฉัยอย่างละเอียดลึกซึ้ง ใช้สำหรับนักเรียนที่เรียนอ่อนมากหรือมีองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนอย่างชัดชัดซับซ้อน การวินิจฉัยแบบนี้มักใช้กับการศึกษานักเรียนเฉพาะราย (case study) โดยครูที่ได้รับการฝึกฝนมาแล้ว ซึ่งอาจจะเป็นครูแนะแนว ครูซ่อมเสริม หรือครูประจำชั้นเองก็ได้ การวินิจฉัยแบบนี้จะเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนทุกอย่าง โดยมีวิธีการดังนี้คือ

3.1 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนทุกอย่าง เช่น ผลสัมฤทธิ์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะข้อบกพร่องทางการเรียน

3.2 รวบรวมข้อมูลจากที่บ้าน ประวัติเกี่ยวกับตัวนักเรียน สุขภาพ บุคลิกภาพ

3.3 แปลข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจะไม่มีประโยชน์เลยหากขาดการแปลความหมายของข้อมูลเหล่านั้น เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการจัดสอนซ่อมเสริม

3.4 ประเมินผลการสอนซ่อมเสริม

สงขลา วิทยาลัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระยะเวลาและสถานที่ในการจัดสอนซ่อมเสริม

การจัดเวลาสำหรับการสอนซ่อมเสริมนั้นต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ
วัย และระดับของผู้เรียน ครูต้องพยายามคำนึงถึงปัญหาของผู้เรียน และเวลาที่ใช้ในการสอน
ต้องไม่มากหรือน้อยจนเกินไป เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศรีธา-ประภัสร์ นิยมธรรม (2520) ได้เสนอ
ว่า "การสอนซ่อมเสริมจะสอนสัปดาห์ละกี่ครั้งก็ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาของแต่ละบุคคล และใน
การสอนครั้งหนึ่งๆ ไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง และไม่ควรมากกว่า 15 นาที" นอกจากนี้ สมศักดิ์
สินธุระเวชต์ (2529) ยังได้กล่าวว่า "เวลาที่ใช้ในการสอนซ่อมเสริมอาจใช้ชั่วโมงว่าง คอน
ท้ายชั่วโมง นอกเวลาเรียน หรือวันหยุดก็ได้"

จะเห็นได้ว่า เวลาที่ใช้ในการสอนซ่อมเสริมสามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพการณ์ มิได้
กำหนดแน่นอนตายตัว ดังนั้นจึงต้องอยู่กับการพิจารณาของครูว่าจะใช้เวลาใดจึงจะเหมาะสมกับ
สภาพความต้องการและปัญหาของเด็ก เพื่อให้ผลประโยชน์เกิดขึ้นกับเด็กอย่างเต็มที่

ส่วนสถานที่สอนซ่อมเสริมเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งต่อการเรียนการสอน ถ้าไพ สุจริตกุล
(2516) กล่าวว่า สถานที่ที่ใช้ในการจัดการสอนซ่อมเสริมของแต่ละโรงเรียนนั้นย่อมแตกต่างกัน
ไปตามขนาดของโรงเรียน สภาพความพร้อมของโรงเรียนและปัญหาของนักเรียน บางโรงเรียน
ที่มีความพร้อมก็อาจจัดห้องซ่อมเสริมโดยเฉพาะได้ อาจตั้งชื่อห้องที่ใช้สอนซ่อมเสริมเสียใหม่ เพื่อ
มิให้นักเรียนที่เข้าไปเรียนซ่อมเสริมเกิดปมด้อย ในกรณีที่ไม่มีครูสอนน้อย และไม่มีครูสอนซ่อมเสริม
โดยเฉพาะ หน้าที่ในการสอนซ่อมเสริมก็มักจะตกอยู่กับครูประจำชั้น สถานที่มักจะเป็นห้องเรียน
ตามปกติ หรือไม้กั้นห้องพักครู ในโรงเรียนใหญ่ๆที่มีนักเรียนมากและมีครูสอนซ่อมเสริมโดยเฉพาะ
ก็สามารถจัดห้องพิเศษสำหรับการสอนซ่อมเสริมโดยเฉพาะได้ และในห้องดังกล่าวก็อาจแบ่งเป็น
ศูนย์บริการด้านต่างๆ โดยมีครูหรือผู้เชี่ยวชาญประจำอยู่

ง. การสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน

การอ่านเป็นกิจกรรม และเครื่องมือในการเรียนการสอนทุกระดับชั้น ไม่ว่าจะเป็น การเรียนในระบบโรงเรียน หรือนอกระบบโรงเรียน ล้วนแล้วแต่อาศัยการอ่านเป็นสื่อในการ เรียนรู้แทบทั้งสิ้น ดังนั้น ความสามารถในการอ่านจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการ เรียน นักเรียนที่สามารถอ่านได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว รวดเร็ว และจับใจความสำคัญของเรื่อง ที่อ่านได้ดี ย่อมจะเรียนรู้เนื้อหาวิชาการศึกษาต่างๆ ได้ดีกว่านักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านน้อย นักเรียนที่ประสบปัญหาทางการอ่าน มักจะมีความเบื่อหน่าย ท้อแท้ในการเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิด ความล้มเหลวไปในที่สุด

ลักษณะของนักเรียนที่ควรสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน

รวีวรรณ ภูมิชัย (2523) ได้เสนอลักษณะของนักเรียนที่ควรได้รับการสอนซ่อมเสริม ด้านการอ่าน ไว้ดังนี้

1. ขาดความสนใจในการเรียน หรือมีความสนใจน้อยกว่าเพื่อนในวัยเดียวกัน
2. มีความสามารถในการเรียนรู้ในระดับต่ำกว่าผู้อื่น
3. มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนอันเนื่องมาจากความผิดหวังในผลการเรียน
4. ได้รับความกดดันจากการเรียน หรือขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ
5. ในด้านผลสำเร็จในการเรียนจัดอยู่ในเปอร์เซ็นต์ที่ต่ำกว่า 30 อันเนื่องมาจากสาเหตุเหล่านี้ คือ
 - 5.1 ความเจริญทางด้านอารมณ์ต่ำ
 - 5.2 ความเจริญทางด้านสังคมน้อย
 - 5.3 ความเจริญทางด้านสติปัญญาต่ำ ความสามารถในการเรียนรู้ต่ำ ไม่สามารถแยกแยะปัญหาได้รวดเร็วทันแก่เหมือนกับเพื่อนในวัยเดียวกัน และมักพบว่ามีความถนัดทางภาษาต่ำ
 - 5.4 มีความบกพร่องทางร่างกาย
 - 5.5 มีประสบการณ์ทางการเรียนและประสบการณ์ทั่ว ๆ ไปน้อยกว่าผู้อื่น

ออกโต แมคเมนนี่ และ สมิธ (Otto, Mcmenemy and Smith, 1973 อ้างถึงใน ไพจิตร ไรดิโนสารณ์, 2530) ได้แบ่งนักเรียนที่ควรได้รับการสอนซ่อมเสริมด้านการอ่านไว้ 6 ประเภท คือ

1. นักเรียนที่มีสติปัญญาระดับปานกลาง นักเรียนเหล่านี้มีระดับสติปัญญาและความสามารถอยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่มีผลการเรียนต่ำกว่าที่ควรเป็น ซึ่งอาจเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ จึงทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียน

2. นักเรียนที่เรียนช้า นักเรียนเหล่านี้มีระดับสติปัญญาระหว่าง 80-90 นับว่ามีความสามารถทางสติปัญญาอยู่อย่างจำกัด ผลการเรียนในชั้นเรียนปกติไม่เป็นที่น่าพอใจเนื่องจากอยู่ในระดับต่ำ และเรียนไม่ค่อยทันเพื่อน เด็กประเภทนี้สามารถจะทำงานได้ก็ต่อเมื่องานนั้นอยู่ในระดับความสามารถของเขาที่จะกระทำได้เท่านั้น

3. นักเรียนที่ไม่เต็มใจเรียน นักเรียนประเภทนี้มักไม่ค่อยสนใจเรียน แม้ว่าจะมีความสามารถในการเรียนก็ตาม เนื่องจากขาดแรงกระตุ้นและไม่มีแรงจูงใจในการเรียน จึงทำให้การเรียนไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควร ครูจึงมีหน้าที่ที่จะต้องสอนซ่อมเสริมเพื่อให้นักเรียนเหล่านี้เกิดความสนใจในการเรียนมากขึ้น

4. นักเรียนที่มีประสบการณ์และภูมิหลังจำกัด นักเรียนประเภทนี้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ยากจนในวัฒนธรรม หรือ ความเชื่อบางอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน หรือ นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่อยู่ห่างไกล จึงทำให้ขาดประสบการณ์ที่นักเรียนทั่วไปได้รู้จักและเรียนรู้ เพราะขาดโอกาสที่จะแสวงหาประสบการณ์เหล่านั้น ครูจึงต้องสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนเหล่านี้เป็นพิเศษ

5. นักเรียนที่มีข้อจำกัดด้านพัฒนาการทางภาษา เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือของความหมายที่จะนำไปสู่การเรียนรู้อื่นๆ ดังนั้น เมื่อมีความบกพร่องทางภาษาจึงทำให้การเรียนรู้อื่นๆ ไม่ประสบผลสำเร็จไปด้วย

6. นักเรียนที่ฉลาดหรือมีสติปัญญาสูง แต่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เด็กเหล่านี้จะเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนในชั้นเรียน เพราะไม่ได้รับความสนใจจากครูผู้สอนอย่างเต็มที่ เนื่องจากครูมักคิดว่าเป็นนักเรียนที่ช่วยเหลือตนเองได้อยู่แล้ว

นักเรียนที่มีปัญหาในการอ่าน จะแสดงพฤติกรรมການอ่านออกมาในลักษณะดังนี้ (สันนิษฐานใน เศรษฐวิทย์, 2537)

1. ลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการอ่าน

- 1.1 ถ้าครูให้อ่านตามลำพังมักจะหันเหความสนใจไปทางอื่น
- 1.2 ชอบเล่นในเวลาเรียน
- 1.3 ไม่มีความมั่นใจในตนเอง ตอบคำถามของครูไม่ได้ แม้จะเป็นคำถามง่าย ๆ
- 1.4 จำคำที่ครูสอนไม่ได้ เพราะมีความสนใจน้อยทำให้เกิดความเบื่อหน่าย
- 1.5 สะกดคำในขณะที่อ่าน ทำให้ไม่สามารถจับใจความได้เพราะมีมุมมองการสะกดคำ
- 1.6 อ่านคิดตะกุกตะกัก ไม่รู้จักแบ่งวรรคตอน
- 1.7 ใช้เวลาในการอ่านออกเสียงและอ่านในใจเท่ากันเมื่ออ่านข้อความที่มีความ

ยาวเท่ากัน โดยหลักความจริงแล้วการอ่านในใจควรใช้เวลาสั้นกว่าการอ่านออกเสียง

- 1.8 อ่านข้ามคำบางคำในขณะที่อ่านออกเสียง
 - 1.9 ถ้าปิดหนังสือจะสะกดคำไม่ได้
 - 1.10 ไม่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
2. ลักษณะทั่วไปในการอ่านคำ มักจะแสดงออกถึงปัญหาที่ปรากฏ ดังนี้
- 2.1 มีความสับสนเกี่ยวกับชื่อ พยัญชนะ สระ และวรรคชุกค์
 - 2.2 ออกเสียงไม่ถูกต้องถ้าคำนั้นมีวรรคชุกค์
 - 2.3 ออกเสียงคำที่มีหลายพยางค์ไม่ถูกต้อง
 - 2.4 สะกดคำไม่ได้ ในการอ่านจะใช้วิธีการเดา
 - 2.5 บอกไม่ได้ว่า เสียงที่เปล่งออกมาเป็นเสียงสั้นหรือยาว
 - 2.6 มีความสับสนเมื่อเห็นคำคล้ายกัน
 - 2.7 บอกความแตกต่างของคำไม่ได้
 - 2.8 หลีกเลื่องการอ่านคำยากด้วยการกระโดดข้ามไปอ่านคำอื่น

อำเภอ สุจริตกุล (2516) ได้กล่าวถึงปัญหาการอ่านของนักเรียนไทย สรุปได้ดังนี้

1. อ่านหนังสือช้า อ่านตะกุกตะกัก อ่านไม่คล่อง
2. อ่านย้อนหน้าย้อนหลัง
3. อ่านกลีบ เช่น อ่านกลีบตัวอักษร เช่น อ่าน นก เป็น กน หรือ อ่านกลีบคำ เช่น ร้อง เรือก เป็น เรือก ร้อง
4. อ่านข้ามคำหรือข้อความสำคัญ ๆ
5. อ่านผิดความ อ่านเว้นวรรคหรือแยกคำผิด
6. อ่านออกเสียงคำไม่ถูกต้องชัดเจน เช่น ออกเสียงตัวควบกล้ำไม่ชัด ออกเสียง พยัญชนะตัวหนึ่งเป็นอีกตัวหนึ่ง

จากงานวิจัยของ เพ็ญแข สุภักดิ์ (2528) ได้สำรวจปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาการอ่านทั้งหมดมี 24 ปัญหา แบ่งตามระดับความเข้มของปัญหา ได้ดังนี้

1. ปัญหาการอ่านที่มีความเข้มสูง คือมีความถี่ของปัญหามากตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป มี 6 ปัญหา คือ

- 1.1 การอ่านออกเสียง ร ล ไม่ชัด
- 1.2 การออกเสียง พธิยชนะ สระ วรรณยุกต์ ผิด
- 1.3 การอ่านซ้ำตะกุกตะกัก ไม่คล่อง ใช้วิธีสะกดคำ
- 1.4 การอ่านมีวรรคตอน แบ่งวรรคตอนไม่ถูกต้อง
- 1.5 การอ่านคำควบ ว ไม่ถูก
- 1.6 การใช้นิ้วชี้ตามที่อ่าน

2. ปัญหาการอ่านที่มีความเข้มปานกลาง คือมีความถี่ของปัญหาระหว่างร้อยละ 20-80 มี 10 ปัญหา คือ

- 2.1 การวางหนังสือห่างจากตาไม่ถูกต้อง
- 2.2 การวางท่าทางขณะอ่านไม่ถูกต้อง
- 2.3 การอ่านคู้ตัว
- 2.4 การทำปากขมุขมิมิ
- 2.5 การอ่านไม่ออก ต้องอาศัยผู้อื่นอ่านให้ฟัง
- 2.6 การจับใจความในการอ่านไม่ได้
- 2.7 การอ่านตกหล่น ข้ามคำ
- 2.8 การจับใจความในการอ่านออกเสียงไม่ได้
- 2.9 การอ่านในใจโดยการอ่านออกเสียง
- 2.10 ช่วงความสนใจสั้น ขาดสมาธิ

3. ปัญหาการอ่านที่มีความเข้มเจือจาง คือมีความถี่ของปัญหาตั้งแต่ร้อยละ 20 ลงไป มี 6 ปัญหา คือ

- 3.1 การอ่านอักษรสลับที่
- 3.2 การอ่านหลงบรรทัด
- 3.3 การออกเสียงพินพำในลำคอ
- 3.4 การโคลงศีรษะไปมาเวลาอ่าน
- 3.5 การติดอ่าง ย้อนคำ อ่านซ้ำ
- 3.6 สายตานิโคปกติ หยีตา หมดคำ

3.7 การอ่านเพิ่ม เติม หรือ แทรกคำเข้าไป

3.8 การอ่านไม่ชัด อวัยวะออกเสียงผิดปกติ

พฤติกรรมที่เป็นปัญหาในการอ่านมีหลายพฤติกรรมด้วยกัน และมีหลายพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเหมือนกัน ในเด็กแต่ละคน ดังนั้นครูต้องสังเกตพฤติกรรมนั้นๆ แล้วจัดบันทึกไว้ ผลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการแบ่งกลุ่มเพื่อสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน นอกจากครูจะเป็นผู้สังเกตแล้วครูอาจขอให้ผู้ปกครองสังเกตข้อบกพร่องและปัญหาที่เกิดขึ้นที่บ้าน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและการช่วยเหลือนักเรียนได้ตรงตามลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการจะแก้ไขต่อไป

หลักการสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน

หลักการในการสอนซ่อมเสริมการอ่าน ครูจะต้องยึดหลักการสอนซ่อมเสริมดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในเรื่องการสอนซ่อมเสริม นอกจากนี้ ประคอง สุทษสาร (2534) ได้กล่าวถึงหลักการในการสอนซ่อมเสริมการอ่านเพิ่มเติมดังนี้

1. วินิจฉัยปัญหาการอ่านของเด็กก่อนลงมือสอน การสอนโดยทั่วไปนั้น มักจะยึดหลัก 3 ส คือ สอน สอบ สอนซ้ำ (Teach- test- reteach) คือ สอนความรู้ใหม่ฯ แล้วสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น และจะสอนซ้ำอีกถ้าหากมีความจำเป็น แต่ในการสอนซ่อมเสริมนั้น ก็ยึดหลัก 3 ส เช่นกัน แต่เป็น สอบ สอน สอบซ้ำ คือ สอบเพื่อดูว่าเด็กยังไม่รู้อะไร มีปัญหาอย่างไร แล้วสอนในเรื่องที่ยังไม่รู้ ที่เป็นปัญหา และทดสอบอีกครั้งว่าเด็กมีความก้าวหน้าในการเรียนมากน้อยแค่ไหน เช่น เด็กที่อ่านไม่ออก อ่านคำไม่ได้ ครูจะต้องหาคำต่างๆ มาทดสอบเด็กว่า อ่านคำใดได้บ้าง และอ่านคำใดไม่ได้บ้าง คำที่อ่านไม่ได้นั้นมีลักษณะอย่างไร เช่น เป็นคำที่มีตัวสะกด หรือเป็นคำที่มีวรรณยุกต์ หรือเป็นคำที่มีสระประสม มีตัวสะกดที่อาจไม่ตรงตามมาตราตัวสะกด หรือ จำพยัญชนะและสระไม่ได้ หมกทุกตัว ฯลฯ เมื่อครูรู้สาเหตุของการอ่านไม่ออกแล้ว ครูจึงต้องหาวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมมาสอนซ่อมเสริม และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีสอนไปเรื่อยๆ จนเห็นว่าเด็กมีความก้าวหน้าในการเรียนดีขึ้น สามารถขจัดข้อบกพร่องต่างๆ ให้ลดน้อยลง หรือหมดไป

2. เริ่มสอนจากสิ่งที่เด็กรู้แล้ว เมื่อครูได้ค้นพบแล้วว่า เด็กมีความรู้ในขั้นไหน ครูก็เริ่มสอนในขั้นนั้น เช่น เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ยังอ่านคำไม่คล่อง ครูจำเป็นต้องนำคำในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มาสอนเด็กเสียก่อน เพื่อให้เด็กประสบความสำเร็จตามระดับความสามารถของเขาเสียก่อน แล้วต่อไปจึงค่อยสอนคำในประโยคที่ยาวขึ้นและสอนการอ่านจับใจความภายหลัง

3. เลือกหนังสือที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของเด็ก ครูจะต้องรู้จักเลือกหนังสือที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของเขา เขาจะอ่านด้วยความพอใจ ไม่เกิดความอึดอัด หรือลำบากใจ ถ้าครูนำหนังสือเกินระดับความสามารถของเด็กมาให้อ่าน เด็กจะเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย ดังนั้นครูที่สอนซ่อมเสริมควรมีหนังสือหลายๆ ประเภทให้เด็กเลือกอ่านตามความสนใจ และให้เขาอ่านได้ นอกจากนี้ครูจะต้องจัดหาแบบฝึกหัดไว้มากๆ เพื่อจะได้สลับเปลี่ยนให้เด็กทำในสิ่งที่เขาทำได้

4. อ่านเรื่องที่เด็กชอบ เด็กที่ไม่ชอบอ่านหนังสือนั้น ครูต้องหาวิธีการมาช่วยให้เด็กสนใจอ่านให้ได้ วิธีการหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ได้ผลดี คือ ครูพยายามหาสิ่งที่เด็กสนใจ มาพูดคุยด้วย เช่น กีฬา สัตว์เลี้ยง งานอดิเรก รายการโทรทัศน์ที่ชอบ นิทานเรื่องที่เด็กสนใจ ฯลฯ ให้เด็กเล่าถึงสิ่งนั้นๆ แล้วครูเขียนด้วยลายมือของครู เป็นภาพภาษาของเด็กเอง และให้เด็กฝึกอ่าน ครูพยายามให้เด็กใช้คำที่ซ้ำๆ กัน เพื่อที่จะให้เด็กจำและอ่านได้ให้เด็กลองเขียนเองบ้าง น่าจะไปอ่านที่บ้าน อาจจะทำให้วาดภาพประกอบ ด้วยก็จะทำให้เด็กสนใจยิ่งขึ้น

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ครูจะต้องระมัดระวัง คือ ไม่ควรให้เด็กที่มีปัญหาทางการอ่านอ่านต่อหน้าเพื่อนในชั้นเรียน เด็กจะเกิดความละอายและเกิดความตึงเครียด วิตกกังวล ควรเรียกเด็กมาฝึกอ่านกับครูตัวต่อตัว เด็กต้องการความเป็นส่วนตัว การอ่านกับครูตามคำฟัง และครูจะได้ชี้แนะปัญหาการอ่านของเด็กเป็นรายๆ ไป

5. การเสริมแรง เด็กที่มีปัญหาทางการอ่านมักจะเบื่อหน่าย ท้อแท้หมดหวัง มีความวิตกกังวล มีความสะเทือนใจ โกรธขง่าอ รู้สึกกลัว และออกหลีกเลี่ยงการอ่าน ครูจะต้องหึงสิ่งรางวัลในเรื่องเหล่านี้ พยายามหาทางกระตุ้นให้เด็กสนใจ ออกอ่าน การสอนซ่อมเสริมจะไม่ได้ผลถ้าไม่ได้รับการเสริมแรงจากครู เช่น เด็กกับรถยนต์ที่แบบเตอร์หมด จึงวิ่งไม่ได้เพราะไม่มีสิ่ง - กระตุกให้เครื่องยนต์เดิน ครูจะต้องยอมรับความรู้สึกรู้สึกเห็นอกเห็นใจเต็มใจช่วยเหลือ ให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจที่จะเรียนกับครู แสดงความสนใจเอาใจใส่ต่อเด็ก มีคำชมเชย ให้รางวัล และให้กำลังใจเมื่อเด็กทำได้สำเร็จ บางครั้งอาจสลับเปลี่ยนหน้าที่กัน โดยให้เด็กเป็นครู และครูก็ทำหน้าที่เป็นนักเรียน เพื่อให้เด็กรู้สึกเกิดความเชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น

วิธีการหนึ่งในการเสริมแรงแก่เด็กที่ต้องการเรียนซ่อมเสริมกับครู คือ การบันทึกความก้าวหน้าของเด็ก เมื่อเด็กทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้สำเร็จ

6. เลือกกลวิธีสอนอ่านที่เหมาะสมกับเด็ก กลวิธีสอนที่ครูจะเลือกมาใช้ขึ้น ขึ้นอยู่กับปัญหา และลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก ครูจะใช้วิธีสอนแบบเดี่ยวหรือแบบครอบครัวร่วมกับเด็กทุกๆ คนไม่ได้ ครูที่สอนซ่อมเสริมจะต้องรู้จักกลวิธีการสอนหลายๆ วิธี และนำวิธีเหล่านั้นมาผสมผสานกัน หรือยึดหยุ่นเพื่อให้เหมาะสมกับเด็ก เช่น เด็กคนหนึ่งจะอ่านคำได้ต้องอ่านตามครูแล้วจำเป็นคำๆ เด็กบางคนมีการรับรู้ทางการมองเห็นบกพร่อง จะเรียนอ่านด้วยวิธีเทียบเสียง

หรือจากลูก เด็กบางคนจะอ่านได้เมื่อได้เอาน้ำตากไปตามคำนั้น หรือวาดรูป
การใช้เกมประกอบการสอนก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้ได้ผลดี ให้เด็กเรียนปนเล่น
โดยการเล่นเกมจากสื่อที่ครูเตรียมไว้ให้ ครูสอนซ่อมเสริมจะต้องจัดทำบัตรคำประจำตัวของ
เด็กเพื่อจะได้ให้เด็กเอาไว้อ่านทบทวนและฝึกอ่านคำที่อ่านได้แล้วโดยลำดับ หรือนำกลับไปอ่าน
ที่บ้านให้ผู้ปกครองมีส่วนช่วยเหลือ อีกทั้งยังได้เห็นความก้าวหน้าของเด็กอีกด้วย

ขั้นตอนการสอนซ่อมเสริมด้านการอ่าน

ระเบียบนี้ นาคกรรช (2522) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการสอนซ่อมเสริม
เป็นขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ทดสอบนักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การสอบ การสัมภาษณ์
 ฯลฯ ว่านักเรียนคนใดบกพร่องอย่างไร หรือขาดทักษะอะไร
2. นำผลการทดสอบมาพิจารณาแล้ววางแผนการสอน เพื่อซ่อมเสริมข้อบกพร่อง
ของนักเรียน เพื่อให้เด็กเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. ชี้แจงให้นักเรียนรู้อุบัติการณ์ของการสอนซ่อมเสริมว่าจะประโยชน์ต่อนักเรียน
อย่างไร นักเรียนจะได้เกิดทัศนคติที่ดี และเต็มใจที่จะได้รับการสอนซ่อมเสริม
4. วางแผนร่วมกันกับนักเรียนว่าจะแก้ไขข้อบกพร่องนั้นๆ ด้วยวิธีใด และครูจะต้อง
กำหนดวัตถุประสงค์ เวลา วิธีการ และวัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับลักษณะข้อบกพร่อง
5. คำนึงถึงวิธีการสอนซ่อมเสริมที่ถูกต้อง เหมาะสม และประหยัดเวลา

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537) ได้เสนอส่วนสำคัญที่ควรปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน
การสอนซ่อมเสริมการอ่าน ดังนี้

1. **ขั้นพื้นฐาน** เกี่ยวกับการอ่าน ก่อนการเริ่มต้นกิจกรรมการสอน ใช้เวลา 10
 นาที ควรดำเนินการ ดังนี้
 - 1.1 ทบทวนคำศัพท์ที่นักเรียนได้เคยเรียนมาแล้ว
 - 1.2 ฝึกการสะกดคำให้รู้จักพยัญชนะต้น สระ ตัวสะกด ตัวการันต์
รูปวรรณยุกต์ และเสียงวรรณยุกต์
 - 1.3 ออกเสียงตัวควบกล้ำให้ชัดเจน

2. ขั้นสอนทักษะที่ต้องการจะเน้นให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการอ่าน จึงควรแนะนำคำใหม่ด้วยการให้อ่านออกเสียงและฝึกสะกดคำ แล้วจึงแนะนำให้รู้จักความหมายโดยฝึกให้นักเรียนหาความหมายจากพจนานุกรม เมื่อรู้จักคำแล้วจึงให้อ่านเรื่อง ขั้นนี้ใช้เวลา 15-20 นาที

3. ขั้นฝึกฝนทักษะการอ่าน โดยใช้แบบฝึกหัดที่มีคำซึ่งเรียนไปแล้วในขั้นนี้เป็นขั้นที่ทบทวนและฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ใช้เวลา 10-15 นาที

4. ขั้นเพิ่มเติมแบบฝึกหัดการอ่าน ครูเ้าให้นักเรียนอ่านเรื่องที่ตรงกับความสนใจ เนื้อเรื่องสนุก อ่านง่าย และไม่ยาวจนเกินไป

สรุปขั้นตอนการดำเนินการสอนซ่อมเสริมด้านการอ่านให้ได้ผลดีนั้น ครูจะต้องมีวิธีการที่เหมาะสม และเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนต้องสามารถยึดหยุ่นได้ โดยครูผู้สอนควรพิจารณาตามความเหมาะสมเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จ. แนวคิดและทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมการอ่านภาษาไทย

ความแตกต่างระหว่างบุคคล

สกินเนอร์ (Skinner, 1986) ได้กล่าวไว้ว่า "ถ้านักการศึกษาไม่สามารถแยกแยะเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนได้ ก็ไม่สามารถทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพได้" เพราะในห้องเรียนหนึ่งๆ ประกอบด้วยนักเรียนที่มีความแตกต่างในด้านต่างๆ ถ้าหากครูสามารถจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละบุคคล ก็จะช่วยให้การเรียนรู้นักเรียนมากขึ้น

นักจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของบุคคลได้แบ่งความแตกต่างของบุคคลออกเป็น 2 ประเภท คือ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2537)

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล หมายถึง ความแตกต่างทางลักษณะ และคุณสมบัติต่างๆ ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ความแตกต่างนี้อาจเป็นความแตกต่างทางเชาวน์ปัญญา หรือความคิดสร้างสรรค์ หรือความแตกต่างชนิดอื่นๆ
2. ความแตกต่างภายในตัวบุคคล นักจิตวิทยาพบว่าบุคคลแต่ละบุคคลมีความแตกต่างภายในตัว ตัวอย่างเช่น นักเรียนบางคนมีความสามารถทางคณิตศาสตร์สูง แต่มีความสามารถทางภาษาต่ำ เป็นต้น

นักการศึกษา ได้นำเอาหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งอาจแบ่งความแตกต่างของคนเราได้เป็น

1. ความแตกต่างทางด้านร่างกาย
2. ความแตกต่างทางด้านอารมณ์
3. ความแตกต่างทางด้านสังคม
4. ความแตกต่างทางด้านสติปัญญา
5. ความแตกต่างทางด้านความสนใจไม่รู้
6. ความแตกต่างทางด้านความต้องการ

จะเห็นได้ว่ามนุษย์เรามีความแตกต่างในหลายๆ ด้านดังกล่าวข้างต้น ในด้านการเรียน การสอนได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับลักษณะความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องการเรียนรู้แล้วพบว่า มีตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้เกิดประเภทของความแตกต่างระหว่างบุคคลอยู่ 4 ประการคือ

1. ตัวแปรในด้านบุคลิกภาพ
2. ตัวแปรในด้านความรู้ความเข้าใจ
3. ตัวแปรในด้านความคิด
4. ตัวแปรในด้านการจัดลำดับชั้น

สิ่งเหล่านี้จะเข้ามามีบทบาทต่อลักษณะนิสัยในการเรียนของผู้เรียน (study habits) ตัวอย่าง เช่น ถ้าผู้เรียนได้มีการจัดลำดับชั้นสืบสน ก็จะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปได้ดีขึ้น การเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นโดยใช้เวลาที่ช้านานกว่าคนที่ไม่มีวิธีการในการคิดค้นจัดลำดับชั้นได้ถูกต้อง จึงเห็นได้ว่าเวลาที่จะใช้ในการเรียนนั้นจะไม่เท่ากัน นอกจากนี้ความต้องการ ความสนใจ และทักษะที่ต่างกันผู้เรียนยังเป็นตัวกำหนดให้วัตถุประสงค์ของการเรียนในแต่ละคนไม่เหมือนกันอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้จัดการเรียนการสอนได้ตอบสนองต่อผู้เรียนได้ต่อไป

แรงจูงใจ

อดเดมแมนและเทลเลอร์ (Adelman and Taylor, 1993) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจว่า "ข้อ มูล ครู ควรกระตุ้นให้เด็กเกิดแรงจูงใจในการเรียน เพื่อทำให้การเรียนและพฤติกรรมของเด็กดีขึ้น แรงจูงใจเป็นสิ่งที่สำคัญในการเรียนรู้ ดังนั้นจึงควรที่จะปฏิรูปการเรียนการสอนให้มาเน้นที่แรงจูงใจ ครูควรจะให้เด็กได้มีโอกาสฝึก ได้ทำงานในสิ่งที่เด็กสนใจ"

จากคำกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าแรงจูงใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ดังนั้นจึงควรมาเข้าใจความหมายคำว่า "แรงจูงใจ" เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน การสอนต่อไป

แรงจูงใจ หมายถึง องค์ประกอบที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย (สุรางค์ รัตตะกุล, 2537)

อดเดมแมน และเทลเลอร์ (1993) ได้ความหมายว่าแรงจูงใจ หมายถึง ผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน กับคุณค่าของผลงานและความคาดหวังเกี่ยวกับความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น

แรงจูงใจภายในและภายนอก

นักจิตวิทยาหลายท่านเชื่อว่าพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์เกิดจากแรงจูงใจ ซึ่งแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ (สุรางค์ ไม้ตรีภกุล, 2537)

1. แรงจูงใจภายใน

แรงจูงใจภายใน หมายถึง แรงจูงใจที่มาจากภายในตัวบุคคล และเป็นแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมโดยไม่มีรางวัลหรือแรงเสริมภายนอก ตัวอย่างแรงจูงใจภายใน ได้แก่ ความอยากมีสมรรถภาพ

ความอยากมีสมรรถภาพ (competence) ไวท์ (White, 1959 อ้างถึงใน สุรางค์ ไม้ตรีภกุล, 2537) ได้อธิบายว่า ความมีสมรรถภาพเป็นแรงจูงใจภายในของมนุษย์ทุกคน ซึ่งหมายถึงความต้องการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ Robert White ถือว่ามนุษย์เราต้องการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่วัยทารก และหนทางที่จะปรับปรุงตัวอยู่เสมอ ความต้องการมีสมรรถภาพจึงเป็นแรงจูงใจภายใน

ความอยากรู้อยากเห็น (curiosity) นักจิตวิทยาถือว่า ความอยากรู้อยากเห็นเป็นแรงจูงใจภายในที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่อยากรู้อยากเห็นว่าสำรวจสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้จากเด็กวัย 2-3 ขวบ จะมีพฤติกรรมที่ต้องการจะสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวโดยไม่รู้จักเห็นเดเห็นอ เด็กวัยนี้มักจะใช้คำถามว่า "นี่อะไร" หรือ "นี่คืออะไร"

2. แรงจูงใจภายนอก

แรงจูงใจภายนอก หมายถึง แรงจูงใจที่มาจากภายนอกเป็นต้นว่าคำชม หรือรางวัล ตัวอย่าง นักเรียนที่พยายามทำคะแนนสอบให้ได้ "A" เพราะอยากได้รับรางวัลจากผู้ปกครองหรืออยากได้รับคำชมของครู

จากการศึกษาเรื่องแรงจูงใจ พบว่าแรงจูงใจภายในจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้มากกว่าแรงจูงใจภายนอก อเดลแมนและเทเลอร์ (1993) กล่าวว่า "เด็กนักเรียนจะเรียนได้ดีที่สุดคือเมื่อเด็กมีแรงจูงใจภายในอยากเรียนเอง ดังนั้นครูต้องให้ความสำคัญเรื่องแรงจูงใจ นอกจากนั้นครูต้องสอนทักษะที่เป็นพื้นฐานในการเรียน และให้เด็กทำงานที่เด็กสามารถประสบความสำเร็จได้"

แรงจูงใจและการเรียนรู้

อเคลมแมน และเทเลอร์ (1993) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจและการเรียนรู้ว่า "ในการเรียนรู้ สิ่งที่สำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจ คือ การสร้างแรงจูงใจ และการขยายแรงจูงใจ โดยเชื่อว่าเด็กทุกคนจะมีบางเรื่องที่เขามีแรงจูงใจอย่างสูง ในขณะที่เขาก็มีบางเรื่องที่เขาไม่มีความสนใจน้อยแต่ก็สามารถที่จะขยายแรงจูงใจให้มากยิ่งขึ้นได้"

แรงจูงใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ผลในการเรียนของนักเรียน นอกจากจะขึ้นกับความสามารถแล้วยังขึ้นกับแรงจูงใจ นักเรียนที่มีความสามารถสูงแต่ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ก็จะมีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนต่ำ ในห้องเรียนห้องหนึ่งๆ จะประกอบด้วยนักเรียนที่มีระดับแรงจูงใจแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนรู้แต่ละวิชา นักเรียนที่ประสบความสำเร็จและสอบได้คะแนนดี มักจะไม่มีปัญหาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเรียนรู้ แต่นักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างต่ำ เช่น สอบได้คะแนนต่ำ หรือสอบตกมักจะขาดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ มีอคติในทัศนคติว่า นักเรียนประเภทนี้ต้องการความช่วยเหลือ การส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้แต่เดิมมักจะเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของครูและผู้เดียว ที่จริงแล้วการส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของนักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียนด้วย ฉะนั้นจึงจำเป็นที่ครูจะต้องหาวิธีการที่จะช่วยนักเรียน และผู้ปกครองให้ทำงานร่วมกับครู เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ ส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้ เพื่อความสัมฤทธิ์ผลในการเรียน "

บทบาทของครูเกี่ยวกับการส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียน

บทบาทของครูเกี่ยวกับการส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียนอาจจะแบ่งออกเป็น 3 อย่าง แต่ในขั้นตอนนี้ขอกล่าวถึงเพียง 2 ประเด็น คือ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2537)

1. การปรับปรุงวิธีการสอนของครูโดยตรง
2. ทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้

1. การปรับปรุงวิธีการสอนของครูโดยตรง
วิธีการที่นักจิตวิทยาการศึกษา เชื่อว่าจะเป็นการช่วยส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียน มีดังต่อไปนี้

- 1.1 ครูควรจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ท้าทายความออกรู้ของนักเรียน
- 1.2 บอกวัตถุประสงค์เฉพาะของบทเรียนให้นักเรียนทราบ
- 1.3 พยายามให้งานแก่นักเรียนตามความสามารถและให้โอกาสนักเรียนทุกคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จในการเรียนรู้
- 1.4 พยายามให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนและแนะนำให้นักเรียนใช้ข้อมูลย้อนกลับช่วยปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น
- 1.5 พยายามพบนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อช่วยนักเรียนวิเคราะห์สาเหตุความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการเรียนของนักเรียน
- 1.6 ใช้หลักการในการอบรมแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ช่วยนักเรียน
- 1.7 บรรยากาศของห้องเรียนต้องปราศจากการขู่เข็ญ หรือต้องเป็นบรรยากาศที่นักเรียนให้ความไว้วางใจในครูว่าเป็นผู้ที่คอยเอื้อการเรียนรู้นักเรียนอยู่เสมอ
- 1.8 ใช้หลักการสอนของนักจิตวิทยามนุษยนิยม มาสโลว์ ที่กล่าวว่า นักเรียนจะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อความต้องการพื้นฐานที่จะต้องซ่อมแซมปรารถนา
- 1.9 ครูจะต้องเป็นผู้ที่เป็นตัวแบบในการแสดงความกระตือรือร้นในเวลาสอน

2. การทำงานร่วมกับนักเรียนเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียน

- จากการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ พบว่าลักษณะหนึ่งของผู้ที่มีแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์สูงคือ ความรับผิดชอบในงานที่ตนทำ นักเรียนส่วนมากต้องการความช่วยเหลือจากครูในการสนับสนุนได้รับผลตอบรับในงานที่ตนทำ ซึ่งอาจจะทำได้ดังต่อไปนี้
- 2.1 ช่วยนักเรียนในการตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้วิชาต่างๆ
 - 2.2 ช่วยนักเรียนให้รู้จักวางแผนในการทำงานทั้งระยะสั้น และระยะยาว
 - 2.3 ช่วยนักเรียนให้รู้จักประเมินผลของงานที่ทำและนำข้อมูลผลย้อนกลับมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนรู้อีกครั้ง
 - 2.4 ช่วยนักเรียนในการวิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ
 - 2.5 ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความพยายามในการทำงาน
 - 2.6 ช่วยนักเรียนให้ค้นพบความสามารถพิเศษของคนในวิชาต่างๆ เช่น ความสามารถทางภาษา ศิลปะ คณิตศาสตร์ และช่วยนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้นั้นๆ

2.7 ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลเกี่ยวกับการตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศให้ใกล้เคียงกับระดับความสามารถของตน นักเรียนบางคนอาจจะตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศในการทำคะแนนสูงสุด บางคนตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศให้ได้คะแนนสูงกว่าปานกลาง เป็นต้น

2.8 ชวนนักเรียนจัดเวลาทำการบ้าน และคุุณ้หนังสือที่บ้านและเตรียมตัวสำหรับสอบ

อเดลแมนและเทเลอร์ (1993) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการกระตุ้นแรงจูงใจดังนี้

1. ครูควรให้ทางเลือกในการปฏิบัติกิจกรรมและการเรียนที่หลากหลาย เป็นการกระตุ้นแรงจูงใจของเด็กแทนที่จะรอให้เด็กมาสนใจเอง หรืออาจกล่าวได้ว่า ครูมีบทบาทในการเสนอสิ่งแวดล้อมที่สามารถกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ และสิ่งที่ให้เด็กเรียนจะต้องมีคุณค่าต่อผู้เรียน และผู้เรียนสามารถทำงานสำเร็จได้
2. ครูจะต้องพยายามเพิ่มแรงจูงใจให้เด็ก โดยเฉพาะแรงจูงใจภายใน และครูจะต้องหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่จะไปลดแรงจูงใจที่น้อยลง
3. การสร้างแรงจูงใจจะต้องคำนึงถึงด้านกระบวนการสอน และผลลัพธ์ด้วย
4. การเพิ่มแรงจูงใจเด็กนั้นต้องคำนึงถึง ความคิด ความรู้สึก และการตัดสินใจของเด็กด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความคิด ความรู้สึกด้านลบ และก่อให้เกิดความรู้สึกด้านบวกขึ้น
5. ครูต้องทำให้เด็กเกิดความคิด ความรู้สึก ดังนี้
 - 5.1 ครูพร้อมที่จะสนับสนุน และช่วยเหลือเด็กเสมอ
 - 5.2 เน้นหา ผลที่จะได้รับ และกิจกรรมที่ให้เด็กทำต้องมีคุณค่าต่อเด็ก และเป็นสิ่งที่เด็กสามารถทำได้

โดยสรุปแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่นักเรียนจะต้องมีเพื่อจะประสบสัมฤทธิ์ผลในการเรียน แม้ว่าตัวนักเรียนเองเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบโดยตรง แต่ครูก็มีบทบาทที่สำคัญในการช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียน

แนวคิดการสอนซ่อมเสริมของเฟอร์นาลด์ อเดลแมน และเทเลอร์

อเดลแมนและเทเลอร์ (Adelman and Talyer, 1983 และ 1993) ได้พัฒนาแนวคิดการสอนซ่อมเสริม จากเดิมที่เฟอร์นาลด์ (Fernald, 1943) มุ่งไปยังนักเรียนที่มีปัญหาการเรียนรู้อย่างเฉพาะทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกเด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการอ่าน ไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพการสอนโดยภาพรวม และการสอนซ่อมเสริมแก่เด็กนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนโดยทั่วไปด้วย จึงมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

เกณฑ์ในการสอนซ่อมเสริม

อเดลแมนและเทเลอร์ (1993) กล่าวว่า "ควรจะเริ่มสอนซ่อมเสริมเมื่อการสอนในชั้นเรียนปกติทั่วไปใช้ไม่ได้ผล ซึ่งเด็กที่ต้องสอนซ่อมเสริมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียน"

การสอนซ่อมเสริมไม่จำเป็นต้องสอนเด็กในทุกๆ เรื่อง แต่ควรสอนในส่วนที่เด็กมีปัญหา และในส่วนที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ต่อไป และหากเมื่อใดที่ครูคิดว่าการสอนซ่อมเสริมจะก่อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียน ก็สมควรอย่างยิ่งที่จะสอนซ่อมเสริม

ระดับการสอนซ่อมเสริม

อเดลแมนและเทเลอร์ (1993 อ้างถึงใน ศรีนทร วิกษะศิริพันธ์, 2537) ได้เสนอแนะว่าการสอนซ่อมเสริมอาจแบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ

ระดับที่ 1 การเรียนที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

การเรียนดังกล่าวได้แก่ การเรียนความรู้พื้นฐานต่างๆ ทักษะและความสนใจต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน ที่ทำงาน ประกอบด้วย การอ่าน การเขียน การแก้ปัญหา ฯลฯ

ในระดับนี้ การสอนซ่อมเสริมจะต้องใช้วิธีสอนซ้ำ ทั้งนี้โดยไม่ใช้วิธีการเดิมซึ่งเคยไม่ได้ผลมาแล้ว ครูต้องหากางนำเสนอบทเรียนที่เด็กสามารถทำได้ด้วยวิธีการใหม่ๆ และควรสอนควบคู่ไปกับกิจกรรมที่ครูปรับให้เข้ากับระดับแรงจูงใจและพัฒนาการของเด็ก

ครูสามารถใช้สิ่งแวดล้อมช่วยในการปรับให้เหมาะสมกับเด็ก และควรจำไว้ว่าสามารถใช้เทคนิคต่างๆ มากมายที่จะปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยเพิ่ม (1) แรงจูงใจในตัวเด็ก

(2) การรับรู้ทางประสาทสัมผัส (3) กระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจ และ (4) ผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ระดับที่ 2 การฝึกทักษะที่เป็นพื้นฐานในการเรียน

ครูต้องมุ่งค้นหาว่าเด็กขาดทักษะหรือคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียน ดังรายละเอียดข้างล่างนี้หรือไม่ ส่วนวิธีการเป็นทำนองเดียวกันที่ได้นำเสนอไปแล้วในการสอนซ่อมเสริมเด็กในระดับที่ 1

ทักษะหรือคุณสมบัติที่เป็นพื้นฐานและจำเป็นต่อการเรียน

1. ด้านภาษา

1.1 การแสดงออก

1.2 การรับรู้สามารถเข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นพูด

1.3 ความสามารถในการใช้ภาษา อย่างน้อยที่สุดในระดับที่เป็นประโยคง่าย ๆ และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความรู้สึกต่างๆ ของตนเองออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ และเข้าใจว่าภาษาพูดและภาษาเขียนสัมพันธ์กันอย่างไร

2. ด้านการรับรู้

2.1 การแยกแยะความแตกต่างด้วยการมองเห็น สามารถแยกแยะความแตกต่างและหาความเหมือนในตัวอักษร คำ ตัวเลข และสี สามารถเห็นถึงความสัมพันธ์ของแต่ละส่วนที่ประกอบกันขึ้นเป็นส่วนรวมทั้งหมดได้

2.2 การแยกแยะความแตกต่างด้วยการฟัง สามารถแยกแยะความแตกต่างและหาความเหมือนของเสียงพยัญชนะต้น สระ ตัวสะกด และวรรณยุกต์

3. ด้านความคิดความจำและแรงจูงใจ (ตลอดจนทักษะทางการตั้งใจทำงาน ทักษะการจำ และทักษะในการทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ)

3.1 สนใจในสิ่งที่เรียน

3.2 มีความสามารถและพอใจที่จะทำตามคำสั่งง่ายๆ

3.3 มีความสามารถและพอใจที่จะนั่งทำงานประเภทแบบฝึกหัดที่นำไปที่โต๊ะจนเสร็จ

3.4 มีความสามารถและพอใจที่จะจดจำข้อเท็จจริงง่าย ๆ

3.5 มีความสามารถและพอใจที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องง่าย ๆ

3.6 มีความสามารถและพอใจที่จะเล่าเรื่องจากภาพ โดยสามารถเชื่อมโยงสัญลักษณ์กับภาพ สิ่งของ และข้อเท็จจริงต่างๆ

- 3.7 มีความสามารถและพอใจที่จะนั่งฟังและมุ่งความสนใจไปยังสิ่งซึ่งอาจเป็นภาพ ตัวอักษร หรือ คำ ข้อความต่างๆ ที่ครูนำมาให้เด็กๆ ในชั้น
- 3.8 มีความสามารถและพอใจที่จะแก้ปัญหาในเกี่ยวกับเรื่องเรื้อน หรือการทำงานง่ายๆ
- 3.9 มีความสามารถและพอใจที่จะอดทนต่อความล้มเหลวที่เกิดขึ้นและหากเพื่อทำงานนั้นต่อไป
- 3.10 มีความสามารถและพอใจที่จะเปลี่ยนความสนใจจากการทำกิจกรรมหนึ่งไปสู่อีกกิจกรรมใหม่ๆ เมื่อถึงเวลา
- 3.11 มีความสามารถและพอใจที่จะทำงานเดิมหรือ เรื้อนเรื่องเดิมต่อเนื่องกันเป็นเวลาหลาย ๗ วัน
- 3.12 มีความสามารถและพอใจที่จะยอมรับคำสั่งของผู้ใหญ่โดยดี โดยไม่ขัดขืนหรือต่อต้าน
- 3.13 มีความสามารถและพอใจที่จะทำงานเองได้ โดยไม่ต้องมีคนคอยดูแลแนะนำหรือคอยเตือนอยู่ตลอดเวลา
- 3.14 มีความสามารถและพอใจที่จะยอมรับและปฏิบัติตามบทตนเองเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันในชั้นเรื้อน
- 3.15 มีความสามารถและพอใจที่จะพยายามควบคุมตัวเองไม่ให้รบการผู้อื่น

ระดับที่ 3 การแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรื้อนของเด็ก

ในระดับนี้ครูต้องเข้าใจว่าเด็กที่มีปัญหารวมถึงระดับนี้มักมีการเรื้อนวิธีใดๆ มา มีปัญหาขอบแฝงหลายอย่างที่ขัดขวางการเรื้อนของเด็ก ครูจะต้องคิดหาวิธีสอนซ่อมเสริมที่สามารถแก้ไขความบกพร่องเหล่านี้ โดยอาจแก้ไขปัญหานั้นโดยตรง หรือพยายามหาทางให้เด็กชดเชยความบกพร่องนั้นด้วยวิธีการอื่น

องค์ประกอบที่ครูจะต้องพิจารณาในการดำเนินการในโปรแกรมการสอนซ่อมเสริม

อเดลแมนและเทเลอร์ (1983) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ครูจะต้องพิจารณาในการดำเนินการในโปรแกรมการสอนซ่อมเสริม มีดังนี้

1. การรับรู้ของผู้เรื้อน (learner perception) ผู้เรื้อนต้องการเรื้อนในสถานการณ์ที่ผู้เรื้อนสามารถประสบความสำเร็จได้ และที่สำคัญคือสถานการณ์นั้นก็ต้องเป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีคุณค่าต่อผู้เรื้อนด้วย

2. เนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอน (content and process) ครูจะต้องเตรียมงานและกิจกรรมไว้ให้เด็กเลือกทำตามความสนใจของเด็กอย่างหลากหลาย งานที่ทำได้ไม่ยากจนเกินไป ต้องน่าสนใจ มีความหมาย มีคุณค่า ต้องใช้ความพยายามและสามารถบรรลุความสำเร็จได้ จะทำให้เด็กทุ่มเทกับกิจกรรมอย่างเต็มที่ เนื้อหาที่เรียนก็ควรเป็นเนื้อหาที่มีสาระสำคัญทันทีจะเรียนรู้คุณค่าทักษะธรรมค่าทั่วไป ด้านกระบวนการเรียนหรือวิธีการเรียนนั้นต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลางหรืออาจจะใช้วิธีเรียนแบบโครงการ (project)

3. โครงสร้าง (structure) ในที่นี้หมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสาร การให้บริการ การให้คำแนะนำ ที่จะทำให้การเรียนของเด็กดีขึ้นนั่นเอง ซึ่งครูจะต้องเตรียมให้พร้อมในเรื่องที่จะสนทนากับเด็ก การให้บริการในเรื่องที่จำเป็น การให้คำแนะนำ รวมไปถึงการทราบระยะเวลาและความสามารถที่จะปล่อยให้เด็กทำงานอิสระ หรือทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยที่ไม่มีครูดูแลได้

4. ทางเลือกและการตัดสินใจเข้าร่วมโปรแกรม (choice and commitment) กิจกรรมที่ให้เด็กแต่ละคนทำ ครูจะต้องพิจารณาแล้วว่าจะทำให้ผู้เรียนมีการรับรู้ที่สูงขึ้นและเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถทำได้ วิธีที่ทำให้ผู้เรียนออกทำกิจกรรมการเรียน คือ การให้ทางเลือก (choice) ที่หลากหลายและน่าสนใจ แล้วให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมนั้นด้วยตนเองอีกทั้งมีการตั้งเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้เรียน ในส่วนที่พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอะไรที่มีอิทธิพลทำให้พฤติกรรมไม่เปลี่ยน

5. การประชุมปรึกษาหารือ และการวางแผนรายบุคคล (conferences and personalized planning) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสิ่งที่เด็กต้องการ เข้าถึงความคาดหวังของเด็กให้ครูฟัง เพื่อครูจะได้ใช้ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการแก้ปัญหาเด็ก และเพื่อวางแผนให้เด็กเป็นรายบุคคล

6. การสร้างข้อสัญญา (contractual agreement) เป็นการกระตุนแรงจูงใจภายในของผู้เรียนให้สูงขึ้น โดยอาจจะใช้รางวัลจากภายนอก คำชมเชย เมื่อเด็กทำตามข้อสัญญา

7. การประเมินผล (assessment and formative evaluation) โดยให้เครื่องมือวัดความก้าวหน้า และผลที่เกิดขึ้นในทางลบ เพื่อปรับแผนให้เหมาะสมกับการรับรู้ของผู้เรียน

หลักการดำเนินการของโปรแกรมการสอนซ่อมเสริม

อเดอนมนและเทเลอร์ (1983) ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินการของโปรแกรมการสอนซ่อมเสริม ดังนี้.

1. ขอบเขตของเนื้อหา วัตถุประสงค์ วิธีการจะต้องกว้างขวาง เพื่อให้สามารถครอบคลุมลักษณะเฉพาะบุคคลแต่ละคนในการเรียนรู้ ทางเลือกที่หลากหลายที่ให้เด็กเลือกจะต้องเป็นทางเลือกที่มีคุณค่า และมีโอกาสเป็นไปได้สำหรับเด็ก สุขวิถีในการทำงานร่วมกับเด็กคือ

1.1 ขววยทางเลือกในการเรียนให้มากขึ้น โดยอาจหลีกเลี่ยงเนื้อหาและกระบวนการสอนตามหลักสูตรที่มีอยู่เดิม

1.2 ในช่วงเริ่มต้นเด็กจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจเลือกกิจกรรมด้วยตนเอง

1.3 ให้เด็กมีโอกาสแสดงพฤติกรรม และร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่

2. ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสตัดสินใจ โปรแกรมที่ให้เด็กตัดสินใจเลือกทำจะต้องเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีความเป็นไปได้สำหรับเด็ก จึงจะทำให้เด็กเกิดการรับรู้สูงสุด

การให้โอกาสเด็กตัดสินใจ มีสิ่งที่ควรคำนึงถึง 3 ประการคือ

2.1 หลักสำคัญที่สุดในการตัดสินใจ คือ ผู้เรียนต้องการที่จะทำหรือไม่

2.2 การตัดสินใจเป็นพื้นฐานการรับรู้ ถ้าการรับรู้สูงขึ้นก็แสดงว่า

การตัดสินใจถูกประเมินค่าว่ามีส่วนช่วยกระตุ้นผู้เรียนได้

2.3 การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพเป็นพื้นฐานของการเกิดทักษะต่างๆ

3. ผู้เรียนจะต้องได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้และผลงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ข้อมูลความสำเร็จของเด็กเป็นสิ่งชี้ให้เห็นประสิทธิภาพในการตัดสินใจของเด็ก ข้อมูลที่ได้รับทราบมาจะทำให้เด็กรู้สึกว่าตนมีความสามารถ ทำให้เด็กรู้จักควบคุมตนเอง มีสัมพันธที่ดีกับผู้อื่น และสิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกอย่างหนึ่งคือ บอกให้เด็กรู้ถึงความก้าวหน้าที่เด็กพัฒนาขึ้นและสิ่งที่เด็กต้องพัฒนาต่อไป

สรุปได้ว่าเด็กที่มีปัญหาทางการเรียน ที่ไม่ได้มีสาเหตุมาจากกลไกทางจิตวิทยา ซึ่งต้องอาศัยจิตบำบัดหรือการรักษาจากนักวิชาชีพนั้น มักจะมีปัญหามาจากลักษณะการเรียนที่ไม่ตั้งใจ และไม่สอดคล้องกับระดับความสามารถของเด็ก ดังนั้นหลักการสอนทั่วไปจึงควรจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมที่จริงจังและสอดคล้องกับระดับความสามารถของเด็ก เป็นรายบุคคล

๑. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมการอ่าน

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมการอ่านภาษาไทยในระดับประถมศึกษาโดยตรงนั้นยังค้นไม่พบผู้ใดศึกษาไว้ ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาเฉพาะเรื่องการสอนซ่อมเสริม และการอ่าน และ เป็นการศึกษาในลักษณะของการสำรวจสภาพ หรือศึกษาปัญหาของการสอนซ่อมเสริม/การอ่าน เช่น งานวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ลักษณะการอ่านผิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12" ของจารุพรพรณ ประดับหิ่ว (2534) หรือไม่ก็เป็นการศึกษาในลักษณะของการทดลองสอนซ่อมเสริม หรือสอนอ่าน โดยใช้นวัตกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการเรียนของนักเรียนที่ศึกษา เช่น งานวิจัยของชบา คำชื่น (2533) เรื่อง "ผลของการใช้เกมในการสอนซ่อมเสริมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3" หรืองานวิจัยของ ขวัญเรือน โพธิ์วิเชียร (2537) เรื่อง "ผลการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้โปรแกรม ซี ไอ อาร์ ซี ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาไทย ของนักเรียนระดับประถมศึกษา" เป็นต้น

วิชันทน์ สนิสถานหงส์ (2535) ได้ทำการศึกษา "การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6" ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน ผลการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมากกว่า 70% มีความพอใจและเห็นประโยชน์ของโปรแกรม และนักเรียน 80% เห็นว่าการจัดโปรแกรมส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยจัดได้เหมาะสม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยในต่างประเทศ

เฟอร์นาลด์ (Fernald, 1943) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดโปรแกรม การสอนซ่อมเสริม ให้แก่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการอ่านด้วยวิธี Kinesthetic Method กล่าวคือใช้วิธีให้เด็กได้เคลื่อนไหวบางส่วนของร่างกายตามคำนั้นจนเด็กสามารถจำคำได้ โดยเริ่มต้นที่ให้เด็กได้เลือกคำหรือสิ่งที่เด็กต้องการเรียนจากคำที่เด็กรู้ความหมาย และใช้การ - เคลื่อนไหวตา ริมฝีปาก และ มือ ในการเรียนอ่าน ผลการวิจัยพบว่าเด็กทุกคนที่เข้ารับการ ซ่อมเสริมด้วยวิธีดังกล่าวมีระดับความสามารถในการอ่านเพิ่มมากขึ้น

เบเวอร์รี เอส สิริโรตา (Beverly S.Sirota, 1971) ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดโปรแกรมการอ่านหนังสือที่มีผลต่อประสิทธิภาพการอ่านของนักเรียน" ตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับ 5 จำนวน 275 คน จาก 12 ห้องเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา นครรัฐนิวเจอร์ซีย์ โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 6 ห้อง ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการอ่านที่จัดให้แก่นักเรียนในแต่ละวัน มีผลต่อประสิทธิภาพในการอ่านของนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนส่วนใหญ่อ่านหนังสือมากขึ้นและอ่านได้คล่อง

เจ ดี บุรคส์ (J.D.Books, 1977) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลการใช้โปรแกรม ซ่อมเสริมการอ่านแก่นักเรียนระดับประถมศึกษา 4, 5 และ 6 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เรียนช้า จากโรงเรียนประถมศึกษาเมืองลามาาร์ (Lamar Country Elementary School) เพื่อ ศึกษาผลของโปรแกรมการซ่อมเสริมการอ่านที่มีต่อคะแนนเฉลี่ยของการอ่านและทัศนคติของนักเรียน โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า โปรแกรมการสอนซ่อมเสริมการอ่าน มีผลต่อทัศนคติต่อการอ่านและต่อโรงเรียน โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลินดา ฮอลล์ บรค (Linda Hall Brook, 1990) ได้ศึกษาเรื่อง "ผลการสอน การฟังอย่างมีระบบต่อสัมฤทธิ์ผลของการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนเกรด 6 ที่เข้าร่วมใน โปรแกรมซ่อมเสริมการอ่าน การทดลองประกอบด้วยนักเรียนเกรด 6 จำนวน 30 คน แบ่งเป็น กลุ่มควบคุม 12 คน กลุ่มทดลอง 18 คน โดยแต่ละกลุ่มจะมีทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย ในการทดลองมีการวัดผลความก้าวหน้าของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบของวีรบุรุษคลิฟฟอร์ด เนื้อ การศึกษานพบว่า การสอนฟังอย่างมีระบบจะมีสัมฤทธิ์ผลต่อการอ่านเพื่อความเข้าใจอย่าง มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริมการอ่านภาษาไทย
 ในเมืองไทยนั้น ยังไม่พบหน่วยงานใดทำการศึกษาในเรื่องการจัดโปรแกรมซ่อมเสริมการอ่าน
 ภาษาไทย ที่ให้ความสำคัญแก่แรงจูงใจและระดับความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคลเลย ซึ่งใน
 ต่างประเทศ เฟอ์นาลด์ (1943) ได้ศึกษาและพบว่าเด็กทุกคนที่เข้ารับการซ่อมเสริมโดย
 ให้ความสำคัญแก่แรงจูงใจ และระดับความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคล มีระดับความสามารถ
 ในการอ่านเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจึงคิดว่า น่าจะมีการศึกษานำเอาการจัดโปรแกรมซ่อมเสริม
 การอ่านภาษาไทย โดยอาศัยแนวคิดการสอนซ่อมเสริมของเฟอ์นาลด์ และอเดลแมนและเทเลอร์
 มาประยุกต์ใช้กับนักเรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการอ่านภาษาไทยต่ำ โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียน
 ตามความสนใจของตน เน้นเรื่องการสร้างแรงจูงใจและมีการปรับวิธีให้เหมาะกับระดับ-
 พิจารณาการของนักเรียนแต่ละคน

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย